

Polasaí Frithbhulaíochta

**Coláiste na bhFiann &
Cumann na bhFiann**

Réamhrá

Tá sé tábhachtach, agus eagraíocht ag plé le daoine óga, go bhfuil polasaí i bhfeidhm le déileáil le bulaíocht. Tuigtear an tionchar diúltach atá ag bulaíocht ar dhaoine óga, ar an bhfoireann agus ar reachtáil seirbhísí. Cuireadh an Polasaí Frithbhulaíochta seo le chéile ag cruinnithe rialta de chuid Cholaíste na bhFiann i rith na bliana 2004 – 2005. Déantar athbhreithniú ar an bPolasaí seo ar bhonn bliantúil.

Dlúthbhaint le hÉiteas comhbhách CNB

Tá sé mar sprioc ag an eagraíocht gach duine a chothú le go mbeidh ar a gcumas a bpoitéinseal a fhorbairt i dtimpeallacht ina ndéantar cúram díobh. Ní thagann iompar bulaíochta leis an éiteas sin toisc go mbíonn tionchar diúltach aige ar íospartaigh agus go mbaineann sé an bonn den chaighdeán ard a bhaineann le hobair na heagraíochta.

Aidhmeanna agus Cuspóirí

- Aird a tharraingt ar bhulaíocht mar chineál iompraíochta nach nglactar leis i measc foireann na heagraíochta, daoine óga agus tuismitheoirí/caomhnóirí.
- Éiteas na heagraíochta a bhunú a spreagfadh daoine óga chun insint faoi chásanna bulaíochta agus iad a phlé linn.
- Atmaisféar agus cultúr dearfach a chruthú atá dírithe ar mheas ar an duine aonair.
- Maoirseacht chuimsitheach a chur i bhfeidhm chun monatóireacht a dhéanamh ar ghníomhaíochtaí uile na heagraíochta.
- Nósanna imeachta a fhorbairt chun cásanna bulaíochta a imscrúdú agus chun déileáil leo. Déanfar iniúchadh iomlán ar gach cás.
- Tacaíocht oiriúnach a thabhairt dóibh siúd atá faoi leatrom bulaíochta agus dóibh siúd atá páirteach ann.
- Traenáil a chur ar fáil dóibh siúd atá ag plé le cásanna bulaíochta.
- Measúnú a dhéanamh ar éifeacht pholasaí na heagraíochta agus athbhreithniú a dhéanamh air ar bhonn rialta.

Céard is bulaíocht ann?

Is éard is bulaíocht ann ná ionsaithe leanúnacha, bíodh siad ó bhéal, go síceolaíoch, nó go fisiceach, atá á stiúir ag duine amháin nó ag grúpa, in aghaidh daoine eile.

Cineálacha Éagsúla Bulaíochta

1. Bulaíocht Shóisialta - fágáil ar lár d'aon ghnó, béadán mailíseach, agus spochadh.
2. Cibearbhulaíocht
3. Bulaíocht bunaithe ar fhéiniúlacht - bulaíocht mar gheall ar inscne, stádas pósta, stádas teaghlaigh, aois, míchumas, claonadh gnéis, cine, reiligiún, agus ballraíocht i ngrúpa faoi leith m.sh. an Lucht Siúil

Samplaí d'Iompar Bhulaíochta

- **Ionsaí fisiceach** – ag brú, ag dornáil, ag ciceáil, ag priocadh.
- **Sracaireacht** – éilimh ar airgead, éadaí, seoda, smideadh ar 'iasacht' óna chéile.
- **Imeaglú** – focail nó 'leagan na súl' a chuireann ionsaí in iúl.
- **Aonrú** – nuair a aonraítear duine/daoine áirithe d'aon ghnó.
- **Leasainmneacha maslacha** – ainmneacha a ghortaíonn nó a náiríonn duine.

- **Fonóid** – nuair a théann magadh thar fóir le ráitis phearsanta ar bhonn leanúnach i gcás duine faoi leith
- **Bulaíocht ar fhoireann na heagraíochta** – bulaíocht ar bhaill fhoirne trí ionsaí fisiceach, díobháil do shealúchas, tarcaisne ó bhéal, nó eile.
- **Iompar foirne** – Foireann na heagraíochta ag cur le bulaíocht an duine óig trí shearbhas nó trí chaint mhaslach nó aon chaint atá bagrach nó náireach.

Torthaí na Bulaíochta

Mar thoradh ar bhulaíocht ar dhuine, bíonn easpa iontaoibhe, dian-imní, soghontacht, athruithe aoibhe agus iompair agus dochar déanta dá bhféinmhuinín agus dá bhféinmheas. Ní foláir mar sin a bheith aireach faoi athruithe in iompar an duine. Bíonn gá le hidirghabháil chiallmhar agus tuisceanach.

Comharthaí a thugann le fios go bhfuil bulaíocht ar siúl

- Imní faoi dhul chuig ranganna / linn snámha / suanlios / cumann srl. Mífhonn nó diúltú dul chuig áit faoi leith.
- Íslíú ar chaighdeán oibre, laghdú díograise agus aire, agus laghdú suime.
- Pátrún breoiteachta fisiceach m.sh. tinneas cinn nó easpa goile.
- Athruithe gan mhíniú in aoibh nó iompar - tugtar iad seo faoi deara díreach roimh pé imeacht atá ina shuíomh bulaíochta don duine óg.
- Comharthaí infheicthe imní nó crá – stadaireacht, cúlú, tromluí, deacracht codlata, caoineadh, gan bheith ag ithe, caitheamh aníos, fliuchadh leapa, fonn imeachta ón gcúrsa, nó bogadh suímh.
- Caint neamhghnách ar siúl faoi dhuine óg nó faoi dhuine den fhoireann.
- Earraí ar iarraidh nó loite.
- Iarratais rialta ar airgead nó goid airgid, éadaí, smideadh, seoda.
- Mífhonn agus/nó diúltú labhairt faoina bhfuil ag goilliúint orthu.
- Duine óg ag lorg airde go minic.

Níl cruthú sna comharthaí seo iontu féin go bhfuil an duine óg faoi leatrom. D'fhéadfadh roinnt de na comharthaí thuas a bheith i gceist i gcás cumha i ndiaidh an bhaile nó iompar míchuí (Féach Polasaí um chosaint Leanaí). Má tharlaíonn siad go minic nó i gcomhair lena chéile, is cóir iniúchadh iomlán a dhéanamh orthu.

Saintréithe a bhaineann le hlompar Bulaíochta

Ní foláir do gach ball foirne a aithint gur féidir le haon duine óg a bheith faoi leatrom nó mar údar le hiompar bulaíochta. Cé nach nglactar le haon iompar bulaíochta, tá sé tábhachtach a aithint go bhfuil an bulaí chomh maith leis an íospartach ag lorg cúnamh agus comhairle.

An tíospartach – Is féidir le duine ar bith fulaingt de bharr bulaíochta.

An Bulaí – Tá sé le tabhairt faoi deara gur féidir le heaspa muiníne a bheith ag cur isteach ar bhulaithe chomh maith le féinmheas íseal. Is minic a dhéantar bulaíocht orthu siúd a chleachtann bulaíocht. Is maith leis an mbulaí go ndíreofaí aird orthu. Go minic is comhartha í an bhulaíocht go bhfuil cúnamh ón duine óg.

Cá dtarlaíonn Bulaíocht? Tarlaíonn bulaíocht go minic agus in aon áit a mbailítear daoine le chéile, i bpearsan nó ar líne. Tá sé ríthábhachtach go mbíonn maoirseacht chuí ann i gcónaí.

Nósanna imeachta chun iompair Bulaíochta a imscrúdú agus chun déileáil leis

- Déanfar gach iarracht eachtraí bulaíochta a sheachaint trí shúil ghéar a choinneáil ar iompar baill na heagraíochta agus déanfar idirghabháil dá réir. Spreagfar na daoine óga agus an fhoireann le heachtraí bulaíochta a nochtadh agus a phlé.
- Nuair a thuiriscítear bulaíocht, tugtar deis don duine an scéal a insint. Cuirtear iad ar a shuaimhneas le gur féidir an eachtra a fhiosrú ina iomláine. Labhraítear le gach duine a bhfuil baint aige leis an gcás.
- Déanfar iniúchadh iomlán ar an gcás agus déileálfar go cuí leis.
- Déanfar teagmháil leis an bhfoireann bhainistíochta chun tacaíocht a fháil agus chun cabhrú le cinneadh a dhéanamh.
- Rachfar i dteagmháil leis na tuismitheoirí ar an dá thaobh a luaithe agus is féidir. Tabharfar deis do na tuismitheoirí labhairt lena bpáiste.
- Tabharfar aire don dá pháirtí fad is atá an cás á phlé.
- Déanfar cinneadh bunaithe ar an bhfiosrúchán.
- Cuirfear tuairisc iomlán ar gach eachtra go dtí an Ardoifig.

Bealaí chun Iompar Bulaíochta a sheachaint

- Cruthaítear atmaisféar a spreagann meas ar dhaoine eile.
- Taispeántar dea-shampla i gcónaí i measc na foirne.
- Ní ghlactar riamh le drochiompar ó aon duine.
- Cothaítear féinmheas i measc na ndaoine óga.
- Cruthaítear atmaisféar ina dtuigtear go bhfuil dualgas ar gach duine, cuma cén stádas atá acu, aon iompar míchuí a thuirisciú.

Cleachtais chun iompar bulaíochta a chosaint

- Cuirtear traenáil ar fáil do gach duine ar an bhfoireann. Cuirtear béim ar scileanna cumarsáide agus déantar ról imirt ar conas déileáil le suíomhanna bulaíochta. Baintear úsáid as modhanna éagsúla ar nós drámaíocht, ealaín agus ceardaíocht, ceol agus plé chun na scileanna seo a fhorbairt.
- Lorgaítear aiseolas, go foirmeálta agus go neamhfhoirmeálta, go rialta ón bhfoireann, ó tuismitheoirí agus ó dhaoine óga.

Róil agus Freagrachtaí
Déanfaidh an Coiste Bainistíochta agus foireann an Choláiste comhordúchán agus monatóireacht ar chur i bhfeidhm an pholasaí.
Feidhmeoidh an polasaí ó Shamhradh 2005 ar aghaidh.
Déanfar athbhreithniú ar fheidhm an pholasaí ar bhonn bliantúil
Dhaingnigh an Coiste Bainistíochta an polasaí go hoifigiúil ar an 25 Aibreán 2007.
Rinneadh athbhreithniú ar an bpolasaí ar an 13/03/2025 ag Caitríona Ní Cheallaigh (Príomhfheidhmeannach) agus Michelle Ní Ghialláin (DCA na hEagraíochta)

Aguisíní

Anti-bullying Procedures for Primary & Post-Primary Schools - September 2013

Uimhreacha teagmhála

Ainm	Suíomh Gréasáin	Fón	Cur síos
Barnardos	https://barnardos.ie/	01 453 0355	Works with vulnerable children and their families and campaigns for the rights of all children.
BeLongTo	https://www.belongto.org/	01 670 6223	Supports lesbian, gay, bisexual and trans young people in Ireland.
Facebook Bullying Prevention Hub	https://www.facebook.com/safety/bullying		
Hotline.ie Support	https://www.hotline.ie/		You can securely, confidentially and anonymously report suspected illegal content encountered online to Hotline.ie.
ISPCC /Childline	https://www.ispcc.ie/childline/	1800 66 66 66 (24 hrs) Text to 50101 (10am – 4am daily)	Ireland's 24-hour national listening service for all children and young people (under the age of 18) in Ireland.
Jigsaw	https://jigsaw.ie/		The National Centre for Youth Mental Health in Ireland
NPC	https://www.npc.ie/	01 887 4034	National Parent's Council
Ombudsman for Children's Office	https://www.oco.ie/	01 865 6800	A human rights institution and work to protect the rights of children and young people in Ireland.
Pieta House	https://www.pieta.ie/	Free 24/7 1800 247 247	Residential centre for the prevention of self-harm or suicide.
SpunOut	https://spunout.ie/	01 675 3554	Ireland's youth information website created by young people, for young people.
Teenline	https://www.ispcc.ie/teenline/	1800 833 634	A national active listening service for children and young people up to the age of 18 in Ireland.
Transgender Equality Network Ireland (TENI)	https://www.teni.ie/	01 873 3575	Seeks to improve conditions and advance the rights and equality of trans people and their families.

Aguisín 8 - Polasaí Gearána

Polasaí Gearána

Cuireann Coláiste agus Cumann na bhFiann fáilte roimh aiseolas ó bhail foirne, oibrithe deonacha, tuismitheoirí agus daoine óga a úsáideann a gcuid seirbhísí. Tá aiseolas ríthábhachtach chun gach seirbhís amach anseo a phleanáil agus a fheabhsú. Déantar aon ghearáin a eascraíonn as aiseolas a bhainistiú ar bhealach cothrom agus trédhearcach, agus déileáiltear leo go héifeachtach, go cothrom, le meas agus faoi rún.

Iarrtar i gcóir aiseolas go foirmiúil agus go neamhfhoirmiúil le linn agus tar éis gach imeachta a eagraítear. Go minic, bíonn réiteach coimhlinta níos éifeachtaí de bharr an aiseolais seo toisc gur féidir déileáil le saincheistanna go tráthúil sula ndéantar gearáin oifigiúla díobh. Cé go ndéileáiltear le gearáin ghinearálta tríd an bpolasaí gearána, leanfaidh gearáin de chineál cosanta leanaí nósanna imeachta an Pholasaí um Chosaint Leanaí. Is féidir gach aiseolas a dhéanamh trínár suirbhéanna iarchúrsa/club nó trí ríomhphost a sheoladh chuig eolas@cnb.ie.

Cé atá in ann gearán a dhéanamh?

Daoine óga, Tuismitheoirí nó caomhnóirí dlíthiúla, Oibrithe Deonacha, Fostaithe. Ní liosta iomlán é seo ach samplaí.

Gearáin fhoirmiúla

Ní mór gearáin fhoirmiúla a bheith faighte i scríbhinn – le litir (Ionad Óige na hÉireann, Droim Rí, Co. na Mí) nó trí ríomhphost a sheoladh (eolas@cnb.ie). Seolfar admháil go bhfuarthas an gearán laistigh de 10 lá oibre. Tabharfar fógra dóibh siúd a bhaineann leis an ngearán agus déanfar plean chun dul i ngleic leis an ngearán i measc na bainistíochta. Is an Bainisteoir líne a dhéileálfaidh le gearán oifigiúil. Má bhaineann an gearán le Bainisteoir líne san eagraíocht déileálfaidh an Príomhfheidhmeannach leis an ngearán. Má bhaineann an gearán leis an bPríomhfheidhmeannach, déantar an gearán le Cathaoirleach bhord na heagraíochta.

Róil agus Freagrachtaí
Déanfaidh an Coiste Bainistíochta agus foireann an Choláiste comhordúchán agus monatóireacht ar chur i bhfeidhm an pholasaí.
Déanfar athbhreithniú ar fheidhm an pholasaí ar bhonn bliantúil
Rinneadh athbhreithniú ar an bpolasaí ar an 10/03/2025 ag Caitríona Ní Cheallaigh (Príomhfheidhmeannach) agus Michelle Ní Ghialláin (DCA na hEagraíochta)

Polasaí Réiteach Coimhlintí

Aithníonn Coláiste na bhFiann an tábhacht atá le cumarsáid shláintiúil idir gach ball foirne ar chúrsa samhraidh. Cuireann seo go mór leis an méid a fhoghlaimíonn baill foirne le linn an chúrsa.

Tá sé riachtanach go dtuigfidh gach ball foirne go bhfuil córas tacaíochta ar fáil dóibh san eagraíocht i gcás coimhlint nó míshástacht m.sh.:

- Deacrachtaí déileáil lena Scoláirí faoina chúram
- Baill foirne nach bhfuil ag tarraingt lena chéile
- Ball foirne a shíleann go bhfuil an Bainisteoir ag déileáil leo i mbealach difriúil ó bhall foirne eile.
- Ball foirne atá mí shochair nó faoi bhrú le haon chuid den phost atá le déanamh acu srl.

Seo a leanas na céimeanna gur chóir do gach ball foirne a leanúint le déileáil le deacrachtaí a ardaíonn le linn cúrsa samhraidh Choláiste na bhFiann:

1. Chomh luath agus go n-aithnítear go bhfuil deacracht idir aon bheirt, is cóir dóibh an fhadhb a phlé lena chéile. Tá sé tábhachtach gan ligean d'fhadhbanna fás.
2. Mura n-éiríonn le seo, is cóir cúnaimh an Bhainisteora a lorg leis an deacracht a réiteach.
3. Má tá fáth faoi leith nach féidir an fhadhb a phlé go díreach leis an mBainisteoir, tá leas D.C.A. ainmnithe le héisteacht leis an gcás. Déanfaidh an té seo teagmháil leis an gCoiste Bainistíochta.
4. Mura bhfuil réiteach sásúil ag aon bhall foirne tar éis an chéad iarracht, is gá seo a chur in iúl láithreach don duine cuí le gur féidir tuilleadh iarrachtaí a dhéanamh.
5. Mura réitítear an fhadhb, tá sé tábhachtach é seo a chur in iúl do Michelle Ní Ghialláin ríomhphost a sheoladh chuici (faoi rún) michelle@cnb.ie chomh luath agus is féidir.
6. Déanfar measúnú iomlán ar an gcás, ag súil le réiteach a fháil.

Róil agus Freagrachtaí
Déanfaidh an Coiste Bainistíochta agus foireann an Choláiste comhordúchán agus monatóireacht ar chur i bhfeidhm an pholasaí.
Déanfar athbhreithniú ar fheidhm an pholasaí ar bhonn bliantúil
Rinneadh athbhreithniú ar an bpolasaí ar an 10/03/2025 ag Caitriona Ní Cheallaigh (Príomhfheidhmeannach) agus Michelle Ní Ghialláin (DCA na hEagraíochta)

Polasaí Eachtraí Criticiúla

Is í aidhm Choláiste na bhFiann ná sláinte na Scoláirí a chosaint trí thimpeallacht sábháilte agus cothaitheach a chur ar fáil i gcónaí. Tá Coláiste na bhFiann tar éis bearta a chur i bhfeidhm chun éiteas déileála, tacaíochta agus comhbhá a chruthú. Chomh maith, tá Coláiste na bhFiann tar éis roinnt polasaithe agus nósanna imeachta a fhoirmiú chun sábháilteacht fisiciúil agus síceolaíoch na Scoláirí agus an fhoireann araon a chinntiú i ngnáth rith an lae nó i gcás eachtra criticiúil. Déantar athbhreithniú orthu ar bhonn bliantúil.

Tógtar na polasaithe seo san áireamh:

- Polasaí Sláinte agus Sábháilteacht
- Polasaí Cosaint Leanaí
- Polasaí Frithbhulaíochta
- Cód Iompair

Sainmhíniú Eachtra Criticiúil

Aithníonn Coláiste na bhFiann gurb é míniú eachtra criticiúil ná “eachtra nó ord imeachtaí a chuireann isteach ar mheicníocht déileála an Choláiste, agus a chuireann isteach ar ghnáth rith an Choláiste.” D’fhéadfadh Scoláire, ball foirne, an Choláiste nó an pobal áitiúil a bheith bainteach in eachtra chriticiúil.

Samplaí d’eachtraí criticiúla

- Bás do bhall phobal an Choláiste, trí bhás tobann, timpiste, féinmharú nó tinneas.
- Timpiste tromchúiseach nó tragóid i bpobal an Choláiste.
- Damáiste tromchúiseach don Choláiste trí thine, thuile, loitiméireacht srl.
- Ball do Phobal an Choláiste ag imeacht gan rian.
- Ionsaí fisiceach ar bhall foirne nó ar Scoláire.
- Ionsaí ar an gColáiste.

Aidhm an phlean

Is í aidhm an Phlean Eachtra Chriticiúil i gcás d’aon eachtra mar atá luaite thuas, ná go gcabhródh an phlean le baill foirne agus bainistíocht imoibriú go tapaidh agus go héifeachtach agus go mbeidís in ann smacht a choimeád ar an suíomh. Cabhróidh an phlean leis an gColáiste normalacht a thabhairt ar ais chomh luath agus gur féidir agus srian a chur le tionchar an eachtra ar bhaill foirne agus Scoláirí.

Coiste Bainistíochta ar Eachtra Criticiúla

Tá Coláiste na bhFiann tar éis Foireann Bainistíochta Eachtra Criticiúla a chur le chéile leis na pearsanra seo a leanas:

- Bainisteoir an Chúrsa
- Múinteoir Ainmnithe
- DCA na hEagraíochta
- Príomhfheidhmeannach

Is féidir leis an gCoiste Bainistíochta Eachtra Criticiúla baill foirne eile/saineolaithe a chomhthogha chun cabhair a thabhairt dóibh, má mheasann siad go bhfuil sé ag teastáil.

Oibreoidh Bainisteoir an Chúrsa mar threoraí foirne. Is an Múinteoir ainmnithe a ghlacfaidh an ról seo mura féidir leis an mBainisteoir.

Feidhm an Treoraí Foirne

- Bíonn ar an treoraí foirne gach ball foirne a chur ar an eolas faoi aon ghéarchéim agus eagraíonn siad cruinniú don fhoireann ar fad.
- Comhordaíonn agus leagann siad amach tascanna do na baill foirne eile.
- Comhoibríonn siad leis an mBord Bainistíochta agus an Roinn Turasóireachta, Cultúir, Ealaíon, Gaeltachta, Spóirt agus Meán, más cuí.
- Comhoibríonn siad leis an teaghlach/teaghaigh, má bhaineann sé le Scoláire/Scoláirí ar an gcúrsa.

Réimse eile freagrachta, gur féidir leis an Treoraí Foirne a scaipeadh idir bhaill foirne eile ná:

- Teagmháil a dhéanamh le seirbhísí éigeandála.
- Labhairt le agus treoir a thabhairt don fhoireann ag tabhairt aird ar a mhothúcháin agus inní.
- Feitheoireacht a eagrú ar Scoláirí an Choláiste.
- An fhoireann a choimeád suas chun dáta ar eolas / forbairt / dul chun cinn.
- Bualadh le Scoláirí chun iad a chur ar an eolas faoin suíomh.
- Aire a thabhairt do Mhúinteoirí / Ardchinnirí / Cinnirí / Scoláirí leochaileacha.
- Comhoibriú le gníomhaireachtaí seachtracha ó thaobh tacaíocht agus aththreorú.
- Ag bualadh le tuismitheoirí go haonarach nó grúpaí do thuismitheoirí.
- Tar éis do dhuine bás a fháil, bheadh ar an Treoraí Foirne cuairt a thabhairt ar an teaghlach nó ar theaghlach gar dóibh nó bainteach leis an eachtra.
- Preas ráiteas a ullmhú agus comhoibriú leis na meáin i gcomhpháirt leis an gCoiste Bainistíochta ar Eachtra Criticiúla.
- Seomra Teagmhais a eagrú.

Taifead a choimeád

Beidh ar gach ball foirne taifead scríofa a choimeád d'aon glaochanna gutháin, litreacha, cruinnithe idirghabháil srl.

Rúndacht

Tá an Coláiste comhfhiosach dá chuid freagrachtaí chun príomháideacht agus ainm maith na ndaoine bainteach le haon eachtra a chosaint agus beidh siad goilliúnach do thoradh aon ráitis phoiblí.

Róil agus Freagrachtaí
Déanfaidh an Coiste Bainistíochta agus foireann an Choláiste comhordúchán agus monatóireacht ar chur i bhfeidhm an pholasaí.
Déanfar athbhreithniú ar fheidhm an pholasaí ar bhonn bliantúil
Rinneadh athbhreithniú ar an bpolasaí ar an 10/03/2025 ag Caitríona Ní Cheallaigh (Príomhfheidhmeannach) agus Michelle Ní Ghialláin (DCA na hEagraíochta)

Le Líonadh agus le crochadh san oifig

Plean Bainistíochta Eachtra criticiúil	
Ionad	
Bainisteoir an Chúrsa	
Múinteoir Ainmnithe	
Príomhfheidhmeannach	Caitriona Ní Cheallaigh
DCA na hEagraíochta	Michelle Ní Ghialláin

Is féidir leis an gCoiste Bainistíochta Eachtra Criticiúla baill foirne eile a chomhthogha chun cabhair a thabhairt dóibh, má mheasann siad go bhfuil sé ag teastáil.

Uimhreacha Teagmhála Éigeandála	
Gardaí	112 / 999
Otharcharr	112 / 999
Ospidéal	
Dochtúir	
Sagart	
Briogáid Dóiteáin	112 / 999
Roinn Turasóireachta, Cultúir, Ealaíon, Gaeltachta, Spóirt agus Meán	1890 383 000

Uimhreacha eile atá úsáideach	
Tusla (áit cónaí an Scoláire)	01 771 8500
Barnardos	01 453 0355
Samaritans	116 123
Childline / ISPCC	1800 66 66 66
Parentline	(01) 873 3500
Aware	1800 80 48 48
Rainbows	01 473 4175
Pieta House	1800 247 247
Belong2	01 670 6223

Le líonadh amach sa chás go bhfuil eachtra

Gníomhaíochtaí Gearrthéarmach & Príomh tascanna

Tasc	Ainm
Eolas cruinn a bhailiú	
Déan teagmháil leis na gníomhaireactaí cuí	
Cruinniú a eagrú leis na príomh baill foirne	
Eagraigh feitheoireacht na Scoláirí	
Cruinniú foirne a eagrú	
Clár ama an lae a eagrú	
Tabhair eolas do na tuismitheoirí	
Tabhair eolas do na Scoláirí	
I gcás báis, déan teagmháil leis an teaghlach	
Is gá tuismitheoirí na Scoláirí ar fad a choinneáil ar an eolas roimh aon phlé leis na meáin	
Plé leis na meáin (I gcomhairle leis an gCoiste Bainistíochta ar Eachtra Criticiúla)	

Tá ról lárnach ag an Ardoifig i ngach eachtra chriticiúil.

Gníomhaíochtaí Meán théarmach & Príomh-tascanna 24 – 72 UAIR

Tasc	Ainm
Léirmheas a dhéanamh ar an gcéad 24 uair	
Tacaíocht a eagrú d'aonaraigh/do ghrúpaí/do thuismitheoirí /do Scoláirí/do Mhúinteoirí	
Athchomhlánú a phleanáil do bhaill foirne agus Scoláirí	
Cuairt a eagrú orthu siúd atá gortaithe, más cuí	
Comhoibrigh le teaghlaigh ó thaobh socraithe sochraide de	
Bheith i láthair agus bheith páirteach ag an sochraid.	

TAR ÉIS 72 UAIR

Tasc	Ainm
Monatóireacht a dhéanamh ar na Scoláirí ó thaobh baol strus leanúnach	
Freagairt an eachtra a mheas agus leasaigh an Plean Eachtra Criticiúla, más gá.	
Pleanáil foirmeálta don todhchaí	
Baill foirne nua agus Scoláirí a chur ar an eolas faoi	

An Cód Iompair

Aithníonn Coláiste na bhFiann an dushlán atá ar an eagraíocht i leith sláinte agus folláine an duine óig. Tá sé tábhachtach go mbeadh polasaí ann chun deileáil le drochiompar mar threoir do Scoláirí agus don fhoireann. Cuireadh an polasaí seo le chéile ag cruinnithe rialta de chuid Choláiste na bhFiann i rith na bliana 2008-2009. Déantar athbhreithniú air ar bhonn bliantúil.

Gaolmhaireacht le Sainmheon Féiniúlachta an Choláiste

Meon a bheith ann gach duine a chothú le go mbeidh ar siad ábalta barr a gcumais a bhaint amach, i dtimpeallacht ina ndéantar cúram dóibh. Ní thagann drochiompar leis an sainmheon sin, mar go mbaineann sé an bonn de chaighdeán agus go mbíonn tionchar diúltach aige ar gach duine.

Bealaí chun Drochiompar a sheachaint

- Déantar gach iarracht i gColáiste na bhFiann timpeallacht a chothú a spreagann meas ar dhaoine eile.
- Leagtar an-bhéim ar aithne, féinmheas agus rannpháirtíocht na Scoláirí go rialta ar na cúrsaí.
- Leagtar béim ar chlár ama a sholáthraíonn deiseanna do na Scoláirí a bheith ghníomhach an t-am ar fad.
- Taispeánann na Cinnirí, na hArdchinnirí, na Múinteoirí agus an Bainisteoir dea-shampla i gcónaí.
- Labhraíonn an Bainisteoir go rialta i rith an chúrsa faoi chaighdeán iompair atá inghlactha agus do-ghlactha.
- Crochtair na rialacha éagsúla timpeall an Choláiste agus cuirtear na rialacha gcuimhne do gach duine go rialta.
- Cuirtear córas cinnireachta i bhfeidhm a thugann deis do na Scoláirí meas a léiriú ar a chéile agus a thugann freagrachtaí dóibh.
- Moltar iarrachtaí na Scoláirí i gcónaí agus tugtar aitheantas dá réir.

Na Saghsanna Drochiompair

Ní liosta iomlán é seo, ach samplaí de dhrochiompar.

- A. Caitheamh Toitíní/Galtoitíní - Tá cosc iomlán ar thoitíní/galtoitíní a bheith ina seilbh nó a úsáid ar an gcúrsa.
- B. Drugaí/Alcól - Tá cosc iomlán ar dhruagaí nó alcól a bheith ina seilbh nó a úsáid ar an gcúrsa.
- C. Fón/Fearais teicneolaíochta/Ríomhairí - Ní cheadaítear d'aon Scoláire fón/Fearais teicneolaíochta/Ríomhairí a bheith ina seilbh nó a úsáid ag am ar bith agus iad faoi chúram Choláiste na bhFiann. (Féach polasaí fón)
- D. Drochiompar (samplaí)
  - Drochtheanga
  - Drochmheas a léiriú ar a chéile agus ar an bhfoireann
  - Aisfhreagairt(í)
  - Bia a chaitheamh sa bhialann/sa teach
  - Damáiste do throscán/graifítí
  - A bheith in aon áit gan cead
  - A bheith imithe ón imeacht atá ar siúl gan cead
  - Dímhéas ar rialacha agus ar chóras Choláiste na bhFiann
  - Ag baint mí-úsáide as ceamraí

- Iompar garbh
  - Pleidhcíocht sa bhialann, sna suanliosanna, sa teach
  - Searbhas
  - Neamhaird
  - Imeacht i lár na hoíche ó na tithe sa Ghaeltacht nó ón gColáiste Cónaithe.
  - Éalú ó shuanlios/ó theach amháin go suanlios/teach eile
  - Imeacht ó limistear an Choláiste gan cead.
  - Goid
  - Ithe sa Suanlios. Níl cead bia sa suanlios nó sa seomra codlata sa teach.
  - Drochiompar leanúnach vs uair amháin
  - Ionsaí fisiceach ar bhall foirne nó ar Scoláire eile
  - Béarla
  - Damáiste a dhéanamh d'fhearas/trealamh an choláiste nó Scoláire eile.
  - Aon drochiompar eile a chuireann isteach ar dhuine nó ar rith an chúrsa.
- E. Bulaíocht - Féach Polasaí Frithbhulaíochta

Céimeanna chun drochiompar a imscrúdú agus chun déileáil leis

Seo a leanas na céimeanna a ghlactar i gcás drochiompair.

1. Déanta iniúchadh ar an eachtra.
2. Labhraítear leis an Scoláire/Scoláirí agus tugtar rabhadh ó bhéal dó/dí.
3. Glaotar ar an tuismitheoir chun tuairisc a thabhairt dóibh ar an eachtra.
4. Tugtar deis don Scoláire labhairt leis an tuismitheoir faoin a gcuid iompar.
5. Má leanann an drochiompar ar aghaidh, déantar cinneadh an Scoláire a dhíbirt.
6. **Díbirt Láithreach**
  - Caitheamh Toitíní/Gaoiltoitíní nó iad ina sheilbh
  - Drugaí
  - Alcól
  - Ealú ó lóistín go lóistín eile
  - Imeacht ón lóistín i lár na hoíche nó aon áit i limistear an Choláiste ag am ar bith, gan cead.
  - Ag baint mí-úsáide as aerasól agus as fearas slandála agus tine
  - Ag cur sláinte agus sabháilteacht Scoláire eile i mbaol
  - Béarla (de réir na rialacha)
  - Goid
7. I gcásanna díbeartha, rachaidh an Bainisteoir i dteagmháil láithreach leis an gCoiste Bainistíochta.
  - Tabharfar deis ceart don Scoláire a t(h)aobh féin den scéal a chur in iúl sula ndéanfar an cinneadh.
  - Rachfar i gcomhairle le tuismitheoir/caomhnóir an Scoláire roimh ré agus tabharfar deis don Scoláire labhairt leo.
  - Is féidir leis an tuismitheoir/caomhnóir achomharc a dhéanamh leis an gcoiste achomhairc.
  - Cuirfear an cinneadh díbeartha in iúl le daonnacht agus le tuiscint don Scoláire agus dá t(h)uistí/c(h)aomhnóirí.
  - Bíonn leabhar Drochiompair ar gach cúrsa. Coinneofar taifead cruinn do gach eachtra.

Riail an Bhéarla

Riail B: Má labhraíonn Scoláire Béarla de thimpiste tabharfar rabhadh dó/di. Cuirfear seo in iúl dá thuismitheoirí/tuismitheoirí. Má labhraíonn an Scoláire Béarla arís ní bheidh de rogha againn ach é/í a chur abhaile. Ní cheadófar labhairt i mBéarla d'aon ghnó ar chor ar bith áfach agus má bheirtear ar Scoláire ag labhairt i mBéarla d'aon ghnó beidh air/uirthi dul abhaile gan rabhadh agus ní aisíocfar aon airgead.

Cur i bhfeidhm Riail B:

1. Coimeádtar taifead leanúnach sa leabhar Béarla ar aon Bhéarla a labhraíonn an Scoláire i rith an chúrsa.
2. Bíonn comhrá faoi agus mínítear dóibh go mbeidh cuntas faoin mBéarla á chlárú sa Leabhar Béarla.
3. Labhraíonn an Bainisteoir le gach duine atá cláraithe sa Leabhar Béarla go haonarach ag am faoi leith gach lá.
4. Tugtar Cárta Buí d'aon Scoláire a mheasann an Bainisteoir nach bhfuil ag déanamh iarrachta de réir a gcumas agus cuirtear iad ar an bhfón lena thuismitheoirí. Más beirt Scoláire ag labhairt Béarla le chéile atá ann is cárta buí láithreach atá ann.
5. Mínítear don Scoláire na céimeanna eile atá ann - cárta dearg agus glaoch abhaile arís.
6. Má tharlaíonn sé go labhraíonn an Scoláire Béarla arís, tugtar cárta dearg dóibh. Glaoitear abhaile ag tabhairt rabhadh agus deis don thuismitheoir labhairt leis an Scoláire.
7. Díbrítear an Scoláire má labhraítear Béarla i ndiaidh sin.
8. Déantar socrúcháin taisteal leis an thuismitheoir.
9. Leantar an próiseas achomharc, má lorgáitear é.

Mar threoir, beidh an córas seo a leanas i bhfeidhm:

- Cárta Buí agus Glaoch abhaile
- Cárta Dearg agus Glaoch abhaile le rabhadh
- Díbirt (má labhraíonn Scoláire Béarla arís)

Treoracha i leith díbeartha ó chúrsa

1. Scarann tú na Scoláirí i gcás comhrá.
2. Tabhair deis dóibh an comhrá a bhí ar siúl acu a scríobh síos. Má tá sé soiléir go raibh comhrá ar siúl, is gá iad a chur ar chárta buí.
3. Cad is comhrá ann? - Beirt go bhfuil teagmháil chainte eatarthu, d'aon saghas. In aon chás go bhfuil neamhchinnteacht ann is fearr glaoch ar Caitríona Ní Cheallaigh chun é a phlé.
4. Má tá duine sa leabhar Béarla cúpla uair, abair leo nach bhfuil iarracht á déanamh aige/aici agus cuir iad ar an bhfón le thuismitheoir ag an bpointe sin. (Cárta buí)
5. Mínítear don Scoláire na céimeanna eile atá ann - cárta dearg agus glaoch abhaile arís.
6. Má tharlaíonn sé go labhraíonn an Scoláire Béarla arís, tugtar cárta dearg dóibh. Glaoitear abhaile ag tabhairt rabhadh agus deis don thuismitheoir labhairt leis an Scoláire.
7. Díbrítear an Scoláire má labhraítear Béarla arís i ndiaidh sin.
8. Ná hiarr ar an Scoláire aon cháipéis a shíniú.
9. Cinntigh nach gcuirtear focail i mbéal an Scoláire.

10. Socraigh go mbeidh deartháir/deirfiúr/cara leo, má theastaíonn a leithéid de dhuine uathu.
11. Sa chás go bhfuil an Scoláire á dhíbirt, tabhair cead dóibh dul ar ais chuig na Scoláirí más mian leo (faoi dhiscréid an Bhainisteora). Mura dteastaíonn uathu, déan cinnte go bhfaigheann siad béile te.
12. Is faoin mBainisteoir i gcomhairle le Caitriona Ní Cheallaigh atá sé breithiúnas a dhéanamh ar gach cás Béarla. Ní chóir é a phlé le haon bhall foirne.

Sa chás go labhraíonn Scoláire Béarla, chomh fada agus is féidir, tabhair aird ar na céimeanna seo a leanas:

1. Fág duine tuisceanach leis an Scoláire i gcónaí le labhairt leo.
2. Nuair atá sé soiléir i dtaobh na habairte atá ráite ag an Scoláire agus socruithe déanta faoi dhul abhaile, is féidir leis an Scoláire béilí a ithe sa bhialann/sa teach más mian leo.
3. Sa chás go mbíonn ar bhéile a thabhairt go dtí seomra foirne déan cinnte go mbíonn sé te.
4. Má tá an aimsir go deas, tabhair deis don Scoláire dul amach i gcóir aer.
5. Má tá cara leis an Scoláire nó duine eile ón gclann ar an gcúrsa iarr ar an Scoláire an bhfuil siad ag iarraidh go mbeidh an cara nó deirfiúr/deartháir leo.

I ngach cás bí chomh deas agus is féidir. Ná tosaigh ag argóint riamh leis na tuismitheoirí. Sa chás go ndiúltaíonn na tuismitheoirí teacht chun an Scoláire a bhailiú, is gá don Bhainisteoir a mhíniú dóibh nach mbeidh an Scoláire ag glacadh páirte in aon imeachtaí an chúrsa.

Córas Díbeartha

- Beidh beirt d'fhoireann an chúrsa i láthair i gcónaí nuair atá an scéal á fhiosrú agus páirteach i ngach cinneadh faoin Scoláire a dhíbirt.
- Cuirfear in iúl don Scoláire go bhfuil sé curtha ina leith go bhfuil sárú déanta acu ar na rialacha. Mineofar na rialacha atá i gceist agus na himpleachtaí a ghabann leis an sárú.
- Cinnteofar go dtuigeann an Scoláire ábhar an ghearáin a bhí á dhéanamh.
- I ngach cás, tabharfar deis cheart don Scoláire a taobh den scéal a chur in iúl, sula ndéantar an cinneadh an Scoláire a dhíbirt. Tá cead labhairt i mBéarla más fearr leo sin.
- Rachfar i gcomhairle le tuismitheoir/caomhnóir an Scoláire roimh ré agus tabharfar deis don Scoláire labhairt lena dtuistmitheoir/caomhnóir.
- Is féidir leis an tuismitheoir/caomhnóir an scéal a phlé leis an mBainisteoir.
- Cuirfear an cinneadh díbeartha in iúl le daonnacht agus le tuiscint don Scoláire agus dá dtuismitheoirí.
- Déanfar socraithe taistil leis an tuismitheoir in oiriúint don dá pháirtí. Bíodh teagmháil díreach idir an tuismitheoir agus an Scoláire faoi.
- Is gá don Bhainisteoir a chur in iúl don tuismitheoir go bhfuil córas achomhairc i bhfeidhm i gColáiste na bhFiann. Caithfidh an tuismitheoir achomharc a lorg sula bhfágann an Scoláire an coláiste.
- Sa chás nach féidir le tuismitheoir teacht láithreach chun é/í a bhailiú, is fearr é/í a mhealladh le dul ar ais chuig na Scoláirí eile ag an bpointe sin go dtí go dtagann an tuismitheoir, fhad is go bhfuil an Bainisteoir cinnte nach labhróidh siad Béarla arís nó nach gcuirfidh siad isteach ar Scoláirí eile.

Córas Achomhairc na hEagraíochta

- Cuireann an tuismitheoir glooch ar an gCoiste achomhairc.
- Tugtar éisteacht iomlán don tuismitheoir.
- Cuireann duine den Choiste Achomhairc glooch ar Bhainisteoir an chúrsa agus ar aon duine eile a bhí páirteach sa chinneadh. Lorgaítear tuairisc scríofa iomlán ar an gcás. Iarrtar ar an mBainisteoir an fhoirm comhlánaithe a sheoladh ar aghaidh chuige.
- Tá beirt ar a laghad den choiste ag teastáil le cinneadh a dhéanamh.
- Pléitear an cás ina iomláine agus cinntíonn an coiste achomhairc gur leanadh an próiseas go hiomlán agus i mbealach cothrom ó thús go deireadh.
- Cuirtear glooch ar Bhainisteoir an chúrsa agus ar an tuismitheoir leis an gcinneadh.
- Má tá athrú ar an gcinneadh, tabhair rogha don Bhainisteoir an cinneadh a chur in iúl don tuismitheoir.

N.B. Má tá aithne pearsanta ag duine den choiste ar an gclann/tuismitheoir, is gá é sin a chur in iúl agus seasamh siar ón gcinneadh.

Michelle Ní Ghialláin
Traic Ó Braonáin
Barra Mac Thiarnáin

086 3577886
087 6993439
087 9882180

Róil agus Freagrachtaí
Déanfaidh an Coiste Bainistíochta agus foireann an Choláiste comhordúchán agus monatóireacht ar chur i bhfeidhm an pholasaí.
Feidhmeoidh an polasaí ó Shamhradh 2005 ar aghaidh.
Déanfar athbhreithniú ar fheidhm an pholasaí ar bhonn bliantúil
Dhaingnigh an Coiste Bainistíochta an polasaí go hoifigiúil ar an 25 Aibreán 2007.
Rinneadh athbhreithniú ar an bpolasaí ar an 13/03/2025 ag Caitríona Ní Cheallaigh (Príomhfheidhmeannach) agus Michelle Ní Ghialláin (DCA na hEagraíochta)

Polasaí i leith Fóin

Réamhrá

Aithníonn Coláiste na bhFiann an tábhacht a bhaineann le polasaí a chur i bhfeidhm ó thaobh fóin de ar mhaithe le sláinte agus sábháilteacht. Cuireadh an polasaí seo le chéile ag cruinniú de chuid Choláiste an bhFiann i rith na bliana 2004-2005. Déantar athbhreithniú air ar bhonn bliantúil.

Nósanna Imeachta

Ní cheadaítear d'aon Scoláire fón a bheith ina seilbh, nó a úsáid ag am ar bith agus iad faoi chúram Choláiste na bhFiann. Tá an riail seo i bhfeidhm do gach Scoláire agus Cinnire ar an gcúrsa. Iarrtar ar thuismitheoirí dul i bpáirtnéireacht leis an eagraíocht an pholasaí seo a chur i bhfeidhm.

Cuirtear an riail seo in iúl do thuismitheoirí agus do Scoláirí ag an gcruinniú eolais roimh dhul ar an gcúrsa agus sa cháipéisíocht réamhchúrsa. Sa chás go dteastaíonn ó Scoláire teagmháil phráinneach a dhéanamh le thuismitheoir, tugtar deis dó/di fón an Choláiste a úsáid. Is féidir le thuismitheoir socrú a dhéanamh leis an mBainisteoir, ag am atá oiriúnach, glaoch a chur ar a páiste. Cheadaítear glaoch abhaile ar an Domhnach dóibh siúd nach bhfuil ag dul amach ar chuairt. Is gá é seo a bheith réamhshocruithe.

Róil agus Freagrachtaí
Déanfaidh an Coiste Bainistíochta agus foireann an Choláiste comhordúchán agus monatóireacht ar chur i bhfeidhm an pholasaí.
Feidhmeoidh an polasaí ó Shamhradh 2005 ar aghaidh.
Déanfar athbhreithniú ar fheidhm an pholasaí ar bhonn bliantúil
Dhaingnigh an Coiste Bainistíochta an polasaí go hoifigiúil ar an 25 Aibreán 2007.
Rinneadh athbhreithniú ar an bpolasaí ar an 13/03/2025 ag Caitriona Ní Cheallaigh (Príomhfheidhmeannach) agus Michelle Ní Ghialláin (DCA na hEagraíochta)

Cuairt an Chigire

Réasúnaíocht

Tugann cigireachtaí ar chúrsaí Gaeilge léargas seachtrach ar obair an choláiste. Dearbhaíonn na tuairiscí cigireachta na cleachtais sin a bhfuil ag éirí go maith leo agus tugann siad treoir do lucht an choláiste Ghaeilge agus iad ag iarraidh a gcuid cúrsaí a fheabhsú agus a fhorbairt go leanúnach. Éascaíonn cinntí na dtuairiscí dul chun cinn agus cur i bhfeidhm athruithe sna cúrsaí a sholáthraíonn coláistí Gaeilge. Tá treoir agus tacaíocht le fáil do gach coláiste sna cinntí agus sna moltaí a thugtar sna tuairiscí cigireachta. Is féidir leas a bhaint astu sin, mar aon le próisis féinmheastóireachta an choláiste féin, le féachaint an bhfuil siad ag teacht le breithiúnas lucht an choláiste féin maidir le láidreachtaí a gcúrsaí Gaeilge agus tosaíochtaí ó thaobh feabhsaithe de.

Is iad na cuspóirí atá le cigireacht ar chúrsaí Gaeilge ná:

- monatóireacht a dhéanamh ar cháilíocht an teagaisc, na foghlama agus an mheasúnaithe sna cúrsaí Gaeilge
- monatóireacht a dhéanamh ar cháilíocht eispéiris na scoláirí ar theanga agus cultúr na Gaeilge
- monatóireacht a dhéanamh ar cháilíocht na ceannaireachta agus na bainistíochta
- comhairle a chur ar príomhoidí, oidí agus coistí stiúrtha na gcoláistí Gaeilge maidir le cáilíocht an oideachais sna cúrsaí aonair a sholáthraíonn siad.

Bíonn na cigireachtaí ar chúrsaí Gaeilge dírithe ar thrí ghné den soláthar oideachais agus de thaithí na scoláirí:

- cáilíocht an teagaisc, na foghlama agus an mheasúnaithe
- cáilíocht na ceannaireachta agus na bainistíochta.
- cáilíocht eispéiris na scoláirí ar theanga agus ar chultúr na Gaeilge

Déantar gach cigireacht de chuid na Roinne Oideachais de réir Cód Cleachtais don Chigireacht (2015) 2 agus de réir nósanna imeachta a comhaontaíodh leis an Roinn Turasóireachta, Cultúir, Ealaíon, Gaeltachta, Spóirt agus Meán.

I measc na ngníomhaíochtaí cigireachta atá ann, bíonn breathnóireacht ar cheachtanna sna seomraí ranga, breathnóireacht ar shampla de ghníomhaíochtaí teanga agus cultúrtha, cruinnithe, athbhreithniú ar dhoiciméid agus soláthar aiseolais. Déantar grúpa fócais lena Scoláirí áit a bhaillítear aiseolas uathu ar gach gné den chúrsa. Is gá don Príomhóide nó Múinteoir ainmnithe suí isteach ar an ngrúpa lena Scoláirí.

Cruinnithe iarmheastóireachta

Tugtar aiseolas agus bíonn comhphlé i ngach cás ina mbreathnaítear an fhoghlaim agus an teagasc i rang foirmeálta na maidine. Tar éis na breathnóireachta ranga, tugtar aiseolas ó bhéal do Mhúinteoirí aonair ag am comhaontaithe. Chomh maith leis sin, ag deireadh na cigireachta, casann cigirí leis an bpríomhoide agus/nó le duine atá ainmnithe ag an bpríomhoide. Is é cuspóir an chruinnithe seo ná plé gairmiúil a bheith ann maidir le cáilíocht an tsoláthair i gcoitinne. Déanann cigirí cinntí na meastóireachta a chur in iúl, an dul chun cinn atá déanta maidir le moltaí a d'éirigh as an gcigireacht deiridh a rinneadh san áireamh más ábhartha. Tugtar comhairle i dtaobh gníomhartha eile a bhfuil gá leo chun dul i ngleic leis na moltaí, de réir mar is cuí.

Cuairt an Chigire

Dáta an Chigireacht	
Ainm an Chigire	

Ar cuireadh na rudaí seo a leanas ar fáil?

✓

X

Plean an Chúrsa		
Ráiteas um Chosaint Leanaí		
Teastas Árachais		
Rollaí		
Polasaí frithbhulaíochta		
Plean ceachta		
Ráiteas Sláinte & Sábháilteachta		

✓

X

Ar míníodh an struchtúr traenála? Bainisteoirí, Múinteoirí, Cinnirí		
An bhfuil aon rud eile nár tugadh duit?		

Moltaí a rinne an Chigire

--

Síniú an Bhainisteora	
Síniú an Chigire	
Dáta	

An Curaclam

Clár na nÁbhar

- 1. Réamhrá**
- 2. Treoracha Ginearálta an Mhúinteora**
- 3. Clár Oibre an Chúrsa**
- 4. An Cur Chuig Cumarsáideach**
- 5. Fráma Tagartha**
- 6. Plean Ceachta - Nodanna**
- 7. Plean an Churaclaim**
- 8. Na hEisleamáirtí Teanga (Feidhmeanna)**
- 9. Ról an Mhúinteora sa Chur Chuige Cumarsáideach**
- 10. Ról an Scoláire sa Chur Chuige Cumarsáideach**
- 11. Modhanna Múinte & Teagasc trí ghníomhaíocht**
- 12. Measúnú**
- 13. Timpeallacht an Choláiste**
- 14. Gramadach**

Aguisíní

Réamhrá

Baintear úsáid as an gcur chuige cumarsáideach mar phríomhmhodh múinte i ngach ceacht agus rang ar chúrsaí trí seachtaine agus cúrsaí coicíse Coláiste na bhFiann. (Tréimhse Réamhchumarsáide, Tréimhse Chumarsáide agus Tréimhse Iarchumarsáide) Maireann gach rang 40 nóiméad agus ullmhaíonn agus múineann gach Múinteoir ceacht amháin in aghaidh an lae do dhaoine óga idir 10 - 18.

Na Ranganna

1. **Rang Oidhreacht** – Ardófar feacht ar chúrsaí cultúrtha na tíre trí mheán scéalaíochta, filíochta, béaloidis, seanfhocal, nathanna cainte agus amhránaíochta.
2. **Rang Shaibhreas Teanga** - Múinfear feidhmeanna teanga, nathanna cainte, struchtúr abairte agus stór focal tríd an gcur chuige cumarsáideach sa rang seo ag baint úsáide as na téamaí atá spésiúil leis an Scoláire , bainteach lena s(h)aol agus leis na daoine a ndéanann sé /sí teagmháil leo. Roghnófar go leor topaicí as na téamaí agus leathnófar na topaicí chun suim na Scoláirí a mhuscailt.
3. **Rang Fhorbairt Teanga** - Déanfar forleathnú ar théamaí éagsúla mar a bhaineann le saol na Scoláirí – Caitheamh Aimsire, An Scoil, An Córas Oideachais, An Timpeallacht, An Ghaeilge srl.
4. **Rang Fheacht Teanga** – Forbrófar stór focal i réimsí comhaimseartha. Ardófar feacht faoi struchtúr na teanga go ginearálta i gcomhthéasc na cumarsáide agus ar bhonn comhtháite leis na téamaí éagsúla mar a bhaineann le saol na scoláirí.

Líonann gach Múinteoir plean ceachta caighdeánach gach lá le béim ar chuspóirí sainiúla. Líonann gach Múinteoir foirm mheasúnaithe chaighdeánach do gach rang le cur san fhilleán 'Cuntas an Ranga'. Is fearr na foirmeacha a choinneáil le chéile de réir ábhair. Is gá go mbeadh seanfhocail agus nathanna cainte feiceálach i dtimpeallacht gach coláiste. Is gá úsáid a bhaint as na háiseanna múinteoireachta molta. Is faoi dhiscreid an Bhainisteora an córas measúnaithe a chur i bhfeidhm.

Socrú na Ranganna

Socraítear na ranganna de réir na gcritéar seo a leanas:

- Aois na Scoláirí
- Cothromaíocht ó thaobh buachaillí agus cailíní
- Cothromaíocht ó thaobh Iarscoláirí agus Scoláirí nua sa chóras
- Leibhéal agus caighdeán Gaeilge na scoláirí, bunaithe ar thoradh na réamh-agallamh

Eagraítear na ranganna i gceithre sheisiún. 150 nóiméad san iomlán in aghaidh an lae. Aistrítear na Múinteoirí ó rang go rang gach lá. Sa chaoi seo bíonn éagsúlacht stíleanna teagaisc ag na scoláirí, le linn an chúrsa.

Treoracha Ginearálta an Mhúinteora

- Bíonn 4 cheacht le múineadh gach lá ag baint úsáid as stór focal leathan (Oidhreacht, Saibhreas Teanga, Forbairt Teanga, agus Feasacht Teanga)
- Plean ceachta amháin le n-ullmhú gach lá ag gach Múinteoir. (Múineann siad an ceacht céanna faoi 4 gach lá. Tá teimpléad réamhullmhaithe le n-úsáid)
- Maireann gach rang 40 nóiméad – Bíodh sprioc foghlamtha iomlán soiléir do gach Scoláire ag tús gach ranga.
- Beidh cóipleabhar “Taifead na mBotún Coitianta” ag gach Múinteoir. Coinneoidh gach Múinteoir taifead i ngach rang ar na botúin coitianta. Déantar plé don chúig nóiméad deireanach de gach rang ag dul siar ar na botúin choitianta. Déanfar plé ar na botúin seo ag Cruinniú na Múinteoirí gach lá. Ceartóidh an Bainisteoir agus na Múinteoirí na botúin seo go rialta i rith an lae. Beidh rang amháin ag deireadh na seachtaine bunaithe ar dhul siar ar na botúin seo.
- Tá an-bhéim ar an gCur Chuige Cumarsáideach agus ar úsáid fearais. Leagtar béim shuntasach ar Ghaeilge labhartha idir chruinneas, saibhreas agus líofacht. Bainfear úsáid as Modh an Staighre chun línte na n-amhrán srl. a mhúineadh. Ní gá na focail a scríobh amach ar phóstaeir do na Scoláirí. Tá sé tábhachtach go bhfoghlaimeoidh na Scoláirí de ghlanmheabhair agus ón gcluas seachas ón bhfocal scríofa. Cuirtear an-bhéim ar Scoláirí ag úsáid abairtí iomlána mar fhreagraí seachas focal amháin no dhá cheann.
- Moltar go mbeidh clár fógraí nó cúinne faoi leith curtha ar fáil i ngach seomra ranga le haghaidh gach snáithe den churaclam – Oidhreacht, Saibhreas Teanga, Forbairt Teanga, agus Feasacht Teanga. Má tá aon fhearais faoi leith de dhíth ní gá ach é a chur in iúl don Bhainisteoir.
- Díreofar aird na Scoláirí go rialta ar nathanna agus seanfhocail an lae.
- I ndiaidh na ranganna líontar an fhoirm mheasúnaithe agus cuirtear é san fhillteán de réir ábhair atá fágtha in áit lárnach san oifig.
- Úsáideann an Múinteoir atá i gceannas ar na rollaí an fhoirm seo chun an rolla a líonadh.
- Tá gach Múinteoir freagrach as a nótaí ceachta féin. Tá 4 fhillteán ann: Oidhreacht, Saibhreas Teanga, Forbairt Teanga, agus Feasacht Teanga agus coinnítear na pleananna ceachta agus na foirmeacha measúnaithe san fhillteán de réir an ábhair.
- Tá pleanáil an-tábhachtach. Is gá go mbeadh cruinniú 10-20 nóiméad ar a laghad idir na Múinteoirí ar fad gach lá.
- Beidh gach Múinteoir i gceannas ar rang amháin (Ceannasaí Ranga) ó thús an chúrsa mar chuid den mheasúnú. (Féach nótaí ar mheasúnú). Bíodh ainm na gCeannasaithe crochta ar an mballa.

Clár Oibre an Chúrsa

Réamhrá

Leanfar le Plean an Chúrsa mar atá in úsáid ag Coláiste na bhFiann. Bainfear úsáid as stór fearais, áiseanna múinteoireachta móide acmhainní curaclaim chun clár oibre an chúrsa a chur i bhfeidhm idir imeachtaí maidine, imeachtaí iarnóna agus imeachtaí oíche. Múinfear sraith ceachtanna beaga atá réitithe againn féin agus atá in oiriúint do chúrsa Riail A agus cúrsa Riail B. Bainfear leas as réimse modhanna múinte agus strátéisí ag leagan béime ach go háirithe ar an gcur chuige cumarsáideach. Leagfar béim ar chomhthathú agus measúnú le linn an chúrsa.

Imeachtaí Maidine

Beidh ceithre rang ar siúl gach maidin:-

Rang Oidhreachta - Ardófar feasacht ar chúrsaí cultúrtha na tíre trí mhéan na scéalaíochta, na filíochta, an bhéaloidis, na seanfhocal, nathanna cainte agus na hamhránaíochta.

Rang Shaibhreas Teanga - Múinfear feidhmeanna teanga, nathanna cainte, struchtúr abairte agus foclóir tríd an gcur chuige cumarsáideach sa rang seo ag baint úsáide as na téamaí atá spéisiúil leis an Scoláire, bainteach lena s(h)aol agus leis na daoine a dhéanann sé /sí teagmháil leo. Roghnófar go leor topaicí as na téamaí agus leathnófar na topaicí chun suim na Scoláirí a mhuscailt.

Rang Fhorbairt Teanga - Déanfar forleathnú ar théamaí éagsúla mar a bhaineann le saol na Scoláirí - Caitheamh Aimsire, An Scoil, An Córas Oideachais, An Timpeallacht, An Ghaeilge srl.

Rang Fheasacht Teanga - Forbrófar stór focal i réimsí comhaimseartha. Ardófar feasacht ar struchtúir na teanga go ginearálta i gcomhthéasc na cumarsáide agus ar bhonn comhtháite leis na téamaí éagsúla mar a bhaineann le saol na Scoláirí.

Leagfar síos plean do thréimshe an chúrsa chun an churaclam a chlúdach. Socrófar cruinnithe pleanála leis na Múinteoirí gach lá chun athbhreithniú a dheánamh ar dhul chun cinn. Líonfar pleananna ceachta gach lá do gach rang chun taifead a choinneáil agus caighdeán a mheas.

Imeachtaí Iarnóna

Réachtáilfear grúpaí sainspéise, cluichí páirce, cluichí boird, snámh, cleachtadh drámaíochta agus scoraíochta san iarnóin.

Imeachtaí Oíche

Tionólfar céilí agus claisceadail, comórtais scoraíochta agus amhránaíochta maraon le Tráth na gCeist agus díospóireachtaí san oíche.

Cuirfidh an fhoireann Riail an Bhéarla i bhfeidhm le linn imeachtaí maidine, iarnóna agus oíche ag an bhfoireann. Déantar na rialacha seo a mhíniú go soiléir do na Scoláirí agus do na tuismitheoirí ag an réamhagallamh, ar na foirmeacha cuí agus ón gcéad lá den chúrsa.

An Cur Chuige Cumarsáideach

I gColáiste na bhFiann baintear úsáid as an gcur chuige cumarsáideach. Mar sin bíonn an bhéim ar an gcumarsáid idirghníomhach i ngach gné den mhúineadh agus den fhoghlaim, ar na róil a bheidh ag daoine i suímh áirithe agus ar an gcumarsáid a bheith chomh nádúrtha agus is féidir. Sa chúí seo baineann an Scoláire i bhfad níos mó tairbhe as ceacht ina mbíonn siad gníomhach. Le linn an cheachta bíonn fadhb éigin le réiteach aige nó aici seachas a bheith ag aithris agus ag athrá an t-am go léir. Socraíonn an Múinteoir go mbeidh gá ag an Scoláire le heolas éigin a fháil nó a thabhairt do dhuine eile. Nuair a bhíonn an Scoláire ag malartú eolais bíonn fíorchumarsáid ar siúl aige/aici.

Ní gá go mbeadh an teanga an-chasta ach ba cheart di a bheith nádúrtha agus is leor an freagra gairid.

Déantar iarracht sa cheacht Gaeilge cumas chumarsáide an Scoláire a fhorbairt ar chontanam ó ionchur theanga an mhúinteora go dtí idirghníomhú sóisialta an Scoláire. Roinntear an ceacht ar thrí thréimhse teagaisc agus foghlama:

- An tréimhse réamhchumarsáide
- An tréimhse chumarsáide
- An tréimhse iarchumarsáide.

1. Ciallaíonn ‘réamhchumarsáid’ go bhfuil an teanga socraithe cuid mhaith ag an Múinteoir ach go bhfuil siad ag iarraidh an Scoláire a réiteach chun na cumarsáide. Bíonn ceangal díreach idir an teanga a mhúintear sa tréimhse seo agus an teanga a bheidh le húsáid ag an Scoláire sa chéad tréimhse eile, an tréimhse chumarsáide. Téann an Múinteoir ar aghaidh chomh tapa agus is féidir go dtí an tréimhse chumarsáide chun go bhfeicfidh an Scoláire gur féidir úsáid a bhaint as an teanga. Is féidir tuilleadh cleachtaidh a dhéanamh sa tréimhse iarchumarsáide más gá.

Ag tús an cheachta is féidir leis an Múinteoir an t-ionchur teanga a dhéanamh taitneamhach agus spreagúil le gníomhaíochtaí nó cluiche. Ní cóir don Mhúinteoir an chaint go léir a dhéanamh, fiú sa tréimhse seo. Déantar gníomhaíochtaí cosúil le foghlaim stóir focal nua trí scéal, trí agallamh taifeadta nó i bhfoirm dráma agus trí imirt chluichí struchtúrtha.

Sa Tréimhse Réamhchumarsáide, baintear úsáid as Modh an Staighre agus na modhanna seo a leanas :

- An Modh Díreach
- Modh na Sraithe
- Modh an lán-fhreagartha gníomhaí
- An Modh Cioslabhartha
- An Modh Ciosamhairc
- Modh na Ráite

* Féach cur síos agus míniú na modhanna múinte.

Is iondúil go mbíonn an tréimhse réamhchumarsáide ag tús an cheachta, ach ar ndóigh b’fhéidir go gcaithfeadh an Múinteoir ionchur teanga a dhéanamh go minic i rith an cheachta. Tá modhanna múinte difriúla ann, agus moltar gan cloí le haon cheann amháin ach éagsúlacht a bheith sa chaoi a dtugann an Múinteoir faoi na ceachtanna. Is

féidir leis an Múinteoir an Modh Díreach le bréagáin nó an Modh Cioslabhartha le taifeadadh nó scéal le pictiúir a úsáid chun an t-ábhar nua a mhúineadh.

2. Ansin, gan rómhoill, cruthaíonn an Múinteoir gá le húsáid na teanga chun cumas cumarsáide an Scoláire a fhorbairt agus chun seans a thabhairt dó/di teanga nua a chruthú dó/di féin. Déantar é seo trí úsáid a bhaint as gníomhaíochtaí cumarsáide—tascanna, fadhbanna le réiteach, cluichí cumarsáide, bearna le líonadh in agallamh taifeadta, imirt i róil, ag déanamh drámaí.

3. Tar éis don Scoláire bheith ag éisteacht agus ag labhairt le Scoláire nó le Scoláirí eile i rith na tréimhse cumarsáide, tugtar seans dó/di dul siar ar theanga an cheachta trí ghníomhaíochtaí iarchumarsáide. Déantar anailís ar an teanga i gceacht ar fheasacht teanga, cleachtaítear gramadach a bheadh úsáideach arís, déantar tasc eile chun traschur scileanna agus eolais a thaispeáint agus a threisiú, úsáidtear an teanga chéanna i suíomh nua, cantar amhrán nó tugtar tomhas ina bhfuil cuid den teanga chéanna in úsáid.

***‘Idirtheanga’ an Scoláire a thugtar ar an teanga a bhíonn ag fás agus ag forbairt le linn na foghlama. Tá difríochtaí idir chaint nádúrtha, an chainteora líofa agus idirtheanga an Scoláire. Go hiondúil bíonn gramadach na cainte nádúrtha cruinn go leor ach ní bhíonn comhréir na hidirtheanga ceart i gcónaí. Nuair a bhíonn cluiche nó tasc cumarsáideach ar siúl úsáideann an Scoláire an teanga atá ar a c(h)umas ag an am, agus má bhíonn an teachtaireacht soiléir ní cheartaítear an teanga go dtí an tréimhse iarchumarsáide.

Is ar an Scoláire féin agus ar na riachtanais teanga atá aige/aici agus ar a c(h)uid ábhar spéise atá an phríomhbhéim sa chur chuige a úsáideann an Múinteoir. Cuirtear béim ar thaitneamhacht an ábhair theagaisc agus ar an gcaoi a gcoinneoidh sé seo an Scoláire gafa le linn na foghlama. Tugtar aird faoi leith ar úsáid na teanga chun cumarsáid a dhéanamh, agus cruthóidh an Múinteoir comhthéacsanna ina mbeidh gá ag an Scoláire an Ghaeilge a úsáid chun tasc a chur i gcrích. Cuireann cur chuige cumarsáideach béim ar úsáid na teanga chomh luath agus chomh minic agus is féidir i rith an cheachta. Cuireann tascanna, cluichí teanga agus comhthéacsanna taitneamhacha a chruthaíonn an Múinteoir ar chumas an Scoláire cumarsáid a dhéanamh. Bíonn an bhéim ar sprioc chumarsáideach a bheith ag gach cuid den cheacht. Cé go mbíonn athrá agus druileanna ar siúl ag na Scoláirí bíonn a fhios acu go bhfuil siad ag cleachtadh chun cumarsáid a dhéanamh ina dhiaidh sin sa cheacht. Chomh fada agus is féidir bíonn cumarsáid ar siúl idir na Scoláirí i ngach ceacht. Mar sin féin bíonn sprioc na fíorchumarsáide ag an Múinteoir maidir leis na Scoláirí i gcónaí.

Níl sna liostaí gníomhaíochtaí a mholtar anseo ach samplaí. Déantar cur síos ar shaintréithe gach tréimhse foghlama agus ar na modhanna múinte agus na straitéisí foghlama is fearr a fheileann do gach ceann acu sa fhráma tagartha seo. Is féidir iad a léiriú ar chontanam cumarsáide, mar atá thíos. Cé go bhfuil siad léirithe i gcontanam leanúnach anseo ní gá go mbeadh na trí thréimhse ar siúl as a chéile gach lá.

Fráma Tagartha

Tréimhse	Saintréithe	Modh Múinte/Straitéisí	Eagar an Ranga	Idirghníomhnú
Tréimhse réamhchumarsáide Spéis sa teanga agus tuiscint na teanga á cothú	1.Spreagadh Múscailt suime 2.Ionchur teanga 3.Cleachtadh Stór focal/Ceisteanna agus freagraí/Aithris agus athrá/Druileanna Agallaimh faoi threoir/Cluichí struchtúrtha/Cumarsáid faoi threoir scéil	Modh na lánfhreagartha gníomhaí An Modh Díreach An Modh Closamhairc An Modh Closlabhartha Modh na Ráite Modh na Sráithe	An rang go léir An grúpa ina dhá leath Obair bheirte Grupaí beaga	Múinteoir & na scoláirí Scoláirí & an Múinteoir Scoláirí & Scoláirí Scoláire & Scoláire
Tréimhse chumarsáide Úsáid na teanga á cothú	4.Úsáid na teanga Comhlíonadh na bhfeidhmeanna teanga Cumarsáid faoi threoir áirithe ach saoirse úsáide chomh fada agus is féidir Gníomhaíochtaí chun an bhearna eolais a shárú agus chun eolas a roinnt ar a chéile	Agallaimh le bearnaí Tascanna Cluichí cumarsáide Drámaí Sceitsí Gníomhaíochtaí Plé, Díospóireachtaí, Tráth na gCeist	Obair bheirte Obair ghrúpa	Scoláire & Scoláire Scoláire & Scoláirí
Tréimhse iarchumarsáide Tuiscint á daingniú agus an teanga á húsáid	5.Féachaint siar agus ar aghaidh Cleachtaí gramadaí Aithris agus athrá Fuaimeanna nó focail dheacra Traschur eolais le tasc nó cluiche nua i suíomh eile Féachaint ar aghaidh	Tascanna anailíse Cluichí gramadaí Ceartú botún a rinneadh le linn na cumarsáide trí dhruileanna	Obair ranga Obair ghrúpa Obair bheirte	Múinteoir & Scoláirí Scoláire & Scoláirí Scoláire & Scoláire

An Cur Chuige Cumarsáideach

1. An Tréimhse Réamhchumarsáide	Druileanna agus athrá Ag baint úsáide as na modhanna múinte éagsúla Ag tabhairt an Teanga a bheidh le húsáid ag an Scoláire sa chéad tréimhse eile (Eiseamláir teanga, foclóirín agus nathanna cainte)
2. An Tréimhse Chumarsáide	Tá sprioc leis! Tá béim iomlán ar na Scoláirí a chur ag saor-chaint sa tréimhse seo ag baint úsáide as obair bheirte, obair ghrúpa, cluichí teanga, tascanna cainte srl. An Múinteoir ag dul thart ó ghrúpa go grúpa ag cabhrú agus ag cinntiú go bhfuil gach Scoláire rannpháirteach sa chumarsáid. Déanann an Múinteoir taifead ar na botúin choitianta a dhéantar sa tréimhse seo ina c(h)óipleabhar. Cluichí, Dráma, Agallamh, Díospóireacht
3. An Tréimhse Iarchumarsáide	Ceartú na mbotún coitianta Déan mioncheacht ar bhotún amháin sa tréimhse seo ag baint úsáide as cluichí rithime teangan, cleachtaí gramadaí, amhránaíocht srl. Is féidir leis an Múinteoir plean ceachta nua a dhréachtadh don chéad lá eile bunaithe ar na botúin choitianta a aithníodh sa tréimhse chumarsáide

Plean Ceachta - Nodanna

Rang	
Téama	
Tréimhse Ama	
Lá & Dáta	

Spriocanna Foghlama: Ba chóir go gcuirfí ar chumas an Scoláire :

* *Cad ba mhaith leat a bheith ar eolas ag na Scoláirí ag deireadh an ranga?*

Eiseamláirí Teanga/scileanna/foscileanna:

**Cad iad na nathanna cainte, frásaí, feidhmeanna teanga, an stór focal, seanfhocail, briathra, srl. a mhúinfidh tú sa rang seo?*

**Cinntigh go bhfuil réimse éagsúla comhthéacsanna ann do gach eismealáir teanga m.sh.*

An bhfuil cead agam dul go dtí an leithreas?

An bhfuil cead agam leabhar a fháil?

Áiseanna/acmhainní:

* *Cé na háiseanna / acmhainní teagaisc a mbainfear úsáid astu sa cheacht seo?*

Cur chuige - na trí thréimhse ceachta

An tréimhse réamhchumarsáide

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

**Druileanna agus Athrá ag baint úsáide as na modhanna múinte éagsúla*

**Ag tabhairt an teanga (eiseamláirí teanga, stór focal agus nathanna cainte) a bheidh le h-úsáid ag an Scoláire sa chéad tréimhse eile.*

An tréimhse chumarsáide

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

m.sh. Agallaimh Beirte, Drámaíocht, Díospóireachtaí

An tréimhse iarchumarsáide

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

**Straitéisí chun na botúin choitianta a cheartú: Cluichí Rithime Teanga, Cluichí Gramadaí srl.*

Nascáil & Comhtháthú

**Ceangail ábhar an cheachta le téama eile an chúrsa agus le gnáthshaol laethúil an choláiste*

PLEAN CEACHTA

Rang	
Téama	
Tréimhse ama	
Lá & Dáta	

Intinní Foghlama - Ba chóir go gcuirfí ar chumas an Scoláire

Áiseanna / acmhainní

Struchtúr / Gníomhaíochtaí - leagan amach, Modhanna múinte, srl.

Tréimhse larchumarsáide - Botún, nascadh le foghlaim eile, measúnaithe don foghlaim

Plean an Churaclaim (Samplach-Forbairt)

Dé Luain	Dé Máirt	Dé Céadaoin	Déardaoin	Dé hAoine	Dé Sathairn	Dé Domhnaigh
Mé Féin	Mé Féin Cur síos Baill an Choirp	An Chlann & an Teaghlach	Mo Cheantar & Mo Scoil	Na Tíortha	Bia & Béiltí	-----
Ceol, Spórt	Caitheamh Aimsire	An Aimsir	Ócáidí Speisialta Na Míonna Na Séasúir (Ráithí na bliana)	Laethanta Saoire	Na Meáin Chumarsáide	-----
Tá coras oideachais an-mhaith againn sa tír seo	Saol na hOibre	Tá féiníomhá an-tábhachtach do dheagóirí an lae inniu	Cluastuisicint	An Ghaeilge agus Todhchaí na Gaeilge	Dul Siar	-----

Plean an Churaclaim

--

Dé Luain	Dé Máirt	Dé Céadaoin	Déardaoin	Dé hAoine	Dé Sathairn	Dé Domhnaigh

Na hEisleamáirí Teanga (Feidhmeanna)

Bíonn gach duine ag iarraidh é/í féin a chur in iúl trí rudaí a rá agus trí éisteacht le daoine eile. Tugtar ‘feidhm theanga’ ar an úsáid a bhaineann duine as an teanga chun cuspóir éigin cumarsáide a bhaint amach, mar shampla chun é/í féin a chur in aithne do dhuine eile nó chun ceist a chur air/uirthi nó chun freagra a thabhairt. Bíonn duine ag comhlíonadh feidhmeanna teanga nuair a bhíonn an chumarsáid sin ar siúl.

Is féidir feidhm amháin a chomhlíonadh trí úsáid a bhaint as eiseamláirí difriúla teanga, mar shampla ‘Ní maith liom borgairí!’ nó ‘Is fuath liom borgairí!’ nó ‘Tá an ghráin agam ar bhorgairí!’ Úsáidtear eiseamláirí éagsúla freisin ag brath ar chuspóir agus ar ról an chainteora agus ar an suíomh ina bhfuil siad. (Traschur ó théama go téama, mar shampla - Tá an ghráin agam ar bhorgairí/an clár teilifíse sin Aifric/an dath buí 7r) Is féidir leis an Scoláire na feidhmeanna teanga a chomhlíonadh ní hamháin i suíomh réalaióch sa seomra ranga ach freisin i suíomh insamhlaithe, cuir i gcás i róil difriúla agus i ndrámáíocht.

Ról an Mhúinteora sa Chur Chuige Cumarsáideach

Tuigimid i gColáiste na bhFiann go bhfuil athrú ar ról an Mhúinteora i gceacht cumarsáideach. Ní cóir don Mhúinteoir an chaint go léir a dhéanamh le linn an cheachta. Mar sin féin bíonn gá fós le hionchar teanga ón Múinteoir agus le stiúir uaidh/uaithi go háirithe ag tús an cheachta. Nuair a bhíonn na Scoláirí ag déanamh cumarsáide, bíonn an Múinteoir ag éisteacht agus ag soláthar freagra nó focail dóibh. Ní mholtar cur isteach ar chaint agus ar chumarsáid chun na Scoláirí a cheartú, nuair a bhíonn na Scoláirí ag caint lena chéile. Bíonn nóta á dhéanamh ag an Múinteoir de na botúin is coitianta a chloisfidh siad agus is féidir iad a cheartú níos déanaí sa thréimhse chumarsáide, ach ní le linn na cumarsáide.

Feileann modhanna áirithe do thréimhsí éagsúla an cheachta agus bíodh an Múinteoir ag smaoineamh ar bhealaí foghlama an Scoláire aonair agus ar an éagsúlacht cumais atá sa rang. Caithfidh na Scoláirí a bheith gníomhach le linn na foghlama agus cuirfear béim ar fhoghlaim trí na céadfaí go léir. Pé acu modh a úsáideann an Múinteoir is í an Ghaeilge an meán teagaisc chun an stór focal agus eiseamláirí na bhfeidhmeanna teanga a mhíniú.

Baineann an Múinteoir úsáid as straitéisí difriúla agus as comhthéascanna éagsúla chun suim na Scoláirí a choinneáil sa cheacht Gaeilge. Is é an cuspóir a bhíonn ag an Múinteoir do ghach ceacht ná go mbeidh na Scoláirí in ann úsáid éigin a bhaint as an teanga i gcomhthéacs a thaitníonn leo. ‘Sé sin páirt a ghlacadh i gníomhaíochtaí cumarsáide chomh minic agus is féidir. Is iad na straitéisí is coitianta a úsáidtear ná:

1. Agallamh mar ionchur agus mar dheis ar aschur - imirt i róil
2. Tascanna
3. Cluichí Teanga & Tráth na gCeist
4. Drámáíocht
5. Físeáin
6. Scéalaíocht, Filíocht agus Amhráin
7. Rabhlóga, tomhais, seanfhocail
8. Cuir i láthair
9. Sleamhnáin/íomhánna ar an scáileán bán
10. Íomhánna srl. ón Idirlíon

Ról an Scoláire sa Chur Chuige Cumarsáideach

Ag tús an cheachta, bíonn an Scoláire páirteach le gach duine eile sa rang ag déanamh aithrise ar theanga an Mhúinteora agus ag cleachtadh na teanga chun go mbeidh siad in ann úsáid a bhaint aisti ar ball. De réir mar a théann an ceacht ar aghaidh bíonn níos mó cainte á déanamh ag na Scoláirí ná ag an Múinteoir. Bíonn béim ar ghníomhaíochtaí, ar chluichí teanga nó ar thascanna le déanamh. Bíonn an rang roinnte ó am go ham i mbeirteanna nó i ngrúpaí. Is é an buntáiste is mó atá ag obair bheirte nó obair ghrúpaí ná go mbíonn seans ag gach duine sa rang ceisteanna a chur agus a fhreagairt, an teanga a chleachtadh agus í a labhairt, agus teanga nuafhoghlamtha a thriail go neamhfhoirmeálta.

Tuigimid an tábhacht a ghabhann le béim a chur ar ionchur shaibhreas teanga ón Múinteoir i bhfoirm rannta, amhráin, drámaí beaga, gníomhaíochtaí coirp, cluichí teanga agus súgradh d'aon sórt.

Modhanna Múinte

Modh an Staighre

(Obair Ionduchtach agus Dhéaduchtach)

In aon rang bíonn staighre de chumas éisteachta (nó aithrise) i measc na bhfoghlaimoirí a ghrádaíonn a gcumas foghlama.

1. An-mhaith
2. Maith
3. Measartha
4. Lag
5. An-lag

Socraíodh an Múinteoir an rang sa chaoi is go mbeidh Scoláirí aonair ó Ghrúpaí 1, 2 agus 3 suite in áiteanna difriúla ar fud an tseomra le go mbeidh ar chumas gach Scoláire eile iad a chloisteáil go héasca. Bíodís measctha le Scoláirí ó Ghrúpaí 4 agus 5. Ná bíodh Scoláirí ó Ghrúpaí 4 agus 5 ina suí de réir na nGrúpaí sin ach bíodís scaipthe thall is abhus ar fud an tseomra.

An Obair Ionduchtach

Déanadh an Múinteoir an geáitse cuí má chreideann sé go gcabhródh an geáitse sin leis na foghlaimoirí chun an abairt a thuiscint. **Abraidh an Múinteoir an abairt uair amháin.** Cuireadh sé ar bheirt nó ar thriúr as Grúpa 1 an abairt a rá ina nduine is ina nduine. (Más léir nach bhfuil ar chumas aon duine as Grúpa 1 an abairt a rá caithfidh an Múinteoir an abairt a rá arís. Más léir tar éis cúpla iarracht den chineál seo nach bhfuil ar chumas aon duine de na foghlaimoirí i nGrúpa 1 an abairt a rá fós is amhlaidh go bhfuil an abairt rófhada nó róchasta dóibh. Sa chás sin moltar an abairt sin a bhriseadh ina píosaí beaga agus ansin dul ar aghaidh leis an abairt ina hiomláine). I gcás go n-éiríonn le foghlaimoirí ó Ghrúpa 1 an abairt a rá i gceart cuireadh an Múinteoir ar bheirt nó ar thriúr as Grúpa 2 í a rá. Má éiríonn leo siúd í a rá i gceart déanadh sé amhlaidh le roinnt foghlaimoirí as Grúpaí 3, 4, agus 5.

N.B. Tugadh sé aird ar urlabhraíocht agus ar fhoghraíocht gach Scoláire , á gceartú go tuisceanach nuair is gá.

I gcás go dteipeann ar fhorhmór na Scoláirí as aon ghrúpa ar leibhéal ar bith den staighre an abairt a rá, tosaíodh an Múinteoir arís ag barr an staighre agus faigheadh sé na hiarrachtaí ó gach leibhéal anuas. Leanadh an Múinteoir de seo nó go mbeidh iarrachtaí cloiste aige ón leibhéal is ísle. A luaithe a bhíonn an Múinteoir sásta go bhfuil iarrachtaí fóna déanta ag roinnt éigin Scoláirí as gach grúpa ó gach leibhéal den staighre cumais, daingníodh sé an próiseas foghlama trína chur ar gach Scoláire sa rang an abairt a rá le chéile cúpla uair nó trí, i.e. an abairt a chomhfhoghlaim.

Sa tslí seo beidh an abairt cloiste go minic ag gach foghlaimeoir sa rang agus cloiste ó ghuthanna difriúla. Beidh sí cloiste i bhfad níos minice óna gcomhaoisigh ná ón Múinteoir, rud atá tábhachtach, mar gur mó go mór a labhróidh siad leosan ná leis an Múinteoir i ngnáthchaidreamh taobh amuigh agus taobh istigh den scoil. Beidh a n-aird dírithe ar an rithim agus ar an bhfoghraíocht ó bheith ag éisteacht le pé ceartúchán tuisceanach a bheidh déanta ag an Múinteoir le linn na druileála ar gach leibhéal den staighre cumais. Ní bheifear ag cur lagmhisnigh ar lucht an lag-chumais éisteachta trína bheith ag iarraidh orthu an chéad aithris a dhéanamh. Beifear ag cothú na géaréisteachta agus ag tathú na n-iarrachtaí aithrise aonair ina n-iarrachtaí ranga mar bhunchloch don chomhobair. Beifear ag spáráil ghlór an Mhúinteora. Fásfaidh luas nádúrtha faoin bpróiseas foghlama.

Tá luas ríthábhachtach don obair ranga. Má láimhseálann an Múinteoir Modh an Staighre i gceart ar an luas cuí ní thabharfaidh na foghlaimeoirí faoi deara cé hiad lucht na lagéisteachta thar lucht na géaréisteachta. Má bhíonn an Oiliúint Ionduchtach déanta go maith beidh misneach ag lucht na lagéisteachta chun iarrachtaí a dhéanamh ar fhreagraí a thabhairt le linn don Obair Dhéaduchtach a bheith ar siúl.

An Modh Díreach

Is modh éifeachtach é an modh díreach chun cumarsáid a chur ar siúl idir an Múinteoir agus na scoláirí. Sa tréimhse réamhchumarsáide úsáideann an Múinteoir na rudaí/fearais iad féin, mar shampla fearais spóirt, bia, troscán agus pictiúir de rudaí taobh amuigh den seomra ranga. Is féidir é seo a dhéanamh aon uair a mbeadh gá leis i rith an cheachta.

Modh na Sraithe

Leathnú ar an modh díreach atá sa mhodh seo. Ceanglaítear sraith abairtí le chéile i bhfoirm scéil agus léirítear iad le pictiúir nó le gníomhartha. Úsáidtear scéal leanúnach sa tréimhse réamhchumarsáide chun cabhrú leis an Scoláire cuimhneamh ar na briathra. Ceanglaítear gníomh nó pictiúr le gach briathar chun é a mhiniú.

Is féidir sraith pictiúr a insíonn scéal a úsáid nó teoracha in ord, mar shampla chun meaisín a oibriú, gloach gutháin a dhéanamh nó sailéid a ullmhú. Tugann an modh seo muinín don Scoláire mar go mbíonn ionchur faoi leith sa tsraith briathra. Maidir leis na feidhmeanna teanga cuireann siad ar chumas an Scoláire cur síos a dhéanamh agus scéal a insint agus labhairt faoin am atá caite nó le teacht. Múintear comharthaí dioscúrsa freisin: 'ar dtús', 'ansin' agus 'faoi dheireadh'.

Modh an Lánfhreagartha Gníomhaí

Tá an modh seo cosúil leis an modh díreach ach amháin go bhfuil sé teoranta do ghníomhartha fisiceacha. Úsáidtear an modh seo chun brú a bhíonn ar fhoghlaimeoirí

áirithe a laghdú agus chun go mbainfidís taitneamh as an gceacht teanga. Bíonn aithris agus athrá ar chaint an Mhúinteora, cosúil le tús ceachta ar an Modh Díreach. Déantar ceangal in intinn an Scoláire idir an gníomh agus an focal nó an frása a fhreagraíonn dó. Déanann an Múinteoir iarracht smaoineamh ar threoracha oiriúnacha. Nuair a bhraitheann an Múinteoir go bhfuil an Scoláire réidh tosaíonn an Scoláire ag úsáid na teanga chun treoracha a thabhairt do na Scoláirí eile. Go bunúsach, is féidir baill choirp an Scoláire a úsáid chun gníomhartha agus brí na mbriathra a mhúineadh.

An Modh Cioslabhartha

Agallamh mar ionchur. Is é an bealach a gcuirtear an modh seo i bhfeidhm ná agallamh taifeadta a sheinm nó an Múinteoir a bheith á aithris chun scileanna éisteachta agus cainte an Scoláire a fhorbairt. Is sa tréimhse réamhchumarsáide a d'úsáidfeadh an Múinteoir é, agus ceartóidh siad caint an Scoláire de réir mar is gá. Ní gá mar sin féin go mbeadh an aithris agus an t-athrá foirfe nó go mbeadh focail an agallaimh de ghlanmheabhair. Ach chun an fócas a chur ar an gcumarsáid is féidir úsáid a bhaint as an gcaint san agallamh i gcomhthéacs eile arís.

I gcomhthéacs na cumarsáide, má úsáideann an Múinteoir taifeadadh nó físeán ullmhaíonn siad an stór focal, na frásaí nó struchtúir áirithe roimh é a sheinm. Cuireann an Múinteoir ceist sula n-éistear leis an taifeadadh chun focás a thabhairt do na scoláirí. Is féidir an phríomhbhéim a chur ar bhrí na cainte agus ar an úsáid is féidir a bhaint as caint ann i gcomhthéacs eile.

An Modh Ciosamhairc

Agallamh mar ionchur. Leathnú ar an Modh Cioslabhartha atá sa mhodh seo. Úsáidtear pictiúir, stiallscannáin agus gearrthóga. Sa tréimhse réamhchumarsáide taispeántar pictiúr amháin do gach cuid d'agallamh, mar shampla, agus an Múinteoir ag rá an comhrá nó ag seinm taifeadadh de. Dála gach aon mhodh eile, is féidir an chuid is fearr den mhodh seo a úsáid chun cumarsáid a chur chun cinn.

Ar dtús déanann an rang aithris agus athrá ar chaint an Mhúinteora nó an taifeadáin. Ansin bíonn dhá leath an ranga páirteach ag athchruthú an agallaimh, ar dtús le cabhair an Mhúinteora. Roghnaítear beirteanna ó dhá leath an ranga (beirteanna oscailte) agus ansin beirteanna in aice lena chéile (beirteanna dúnta). Nuair a bhíonn beirteanna dúnta ag cleachtadh an agallaimh bíonn an rang go léir á chleachtadh ag an am céanna. Cé go bhfuil gach duine ag cleachtadh an agallaimh chéanna glacann an Múinteoir le brí na cainte seachas a bheith ag lorg na teanga céanna focal ar fhocal. Is é seo an difríocht idir chuige gramadúil agus cur chuige cumarsáideach.

Modh na Ráite

Molann an modh seo frásaí nó ráite úsáideacha a mhúineadh. Má fhoghlaimaíonn na Scoláirí frásaí agus nathanna beaga beidh siad in ann tarraingt orthu nuair a bheidh na nathanna sin ag teastáil uathu arís. Is fearr iad a mhúineadh i gcomhthéacs a thuigeann an Scoláire, is é sin mar chuid d'agallamh seachas ina liostaí.

Teagasc trí Ghníomhaíocht

Tá tábhacht ar leith ag baint le cluichí teanga chun cleachtadh a sholáthar do na Scoláirí ar úsáid na teanga. Tugann na cluichí seans do na Scoláirí an teanga a labhairt agus éisteacht léi, de réir aidhmeanna an chluiche. Tá cluichí ann ina gcomhoibríonn na Scoláirí i bhfoirne lena chéile agus cluichí ina mbíonn siad in iomaíocht lena chéile. Úsáidtear eagar grúpaí beaga nó beirteanna agus cinéalacha difriúla chun suim na Scoláirí a spreagadh agus a choinneáil.

Is iad na cineálacha is coitianta a úsáidtear i múineadh teanga ná

- Cluichí Struchtúrtha
- Cluichí Cumarsáide

Cluichí Struchtúrtha

Is féidir na cluichí teanga seo a imirt ag gach leibhéal má oireann. Tá samplaí thíos ina gcleachtar aithint na n-ainmfhocal, aimsirí na mbriathra, na réamhfhocail, aidiachtaí, suíomh agus mar sin de.

1. Cluiche Kim

Scileanna teanga:	Éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	Rudaí a aithint agus a ainmniú
Cuireann an Múinteoir rudaí amach in áit a bhfeiceann na Scoláirí iad. Féachann na Scoláirí orthu agus ansin dúnann siad a súile. Baineann an Múinteoir amach rud nó dhó. Osclaíonn na Scoláirí a súile agus déanann siad iarracht cuimhneamh ar cad a tógadh amach.	

2. Cluiche cuimhne

Scileanna teanga:	Éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	Rudaí a aithint agus a ainmniú. Ceist agus freagra
Cuireann an Múinteoir rudaí aithnidiúla amach. Tugtar nóiméad do na Scoláirí le breathnú orthu, clúdaítear ansin iad. Liostaíonn na Scoláirí na rudaí a chonaic siad.	

3. Leathnú ar chluiche Kim

Scileanna teanga:	Éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	Rudaí a aithint agus a ainmniú
Cuireann an Múinteoir rudaí aithnidiúla in áit a bhfeiceann na Scoláirí iad. Dúnann na Scoláirí a súile. Athraíonn an Múinteoir na rudaí thart. Osclaíonn na Scoláirí a súile agus déanann siad iarracht cuimhneamh cá raibh na rudaí roimhe sin.	

4. Cad atá sa mhála

Scileanna teanga:	Éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	Rudaí a aithint agus a ainmniú
Tá na Scoláirí ag iarraidh a thomhas cad atá sa mhála trí na rudaí atá ann a láimhseáil. Is féidir cluiche a dhéanamh as an ngníomhaíocht seo trí iomaíocht a chur ar bun idir fhoirne nó idir ghrúpaí.	

5. Mím

Scileanna teanga:	Éisteacht, labhairt, léamh
Feidhmeanna teanga:	Ceisteanna agus freagraí
<p>Tugann an Múinteoir leid don Scoláire faoi mhím a dhéanfaidh siad. Bíonn na Scoláirí eile ag tomhas cén ghníomhaíocht atá ar siúl ag an Scoláire.</p> <p>Tugann an Múinteoir cárta le pictiúr de ghníomhaíocht do Scoláire amháin agus deir siad <i>'Déan é seo'</i>. Féachann an Scoláire ar an bpictiúr agus déanann siad mím. Bíonn na Scoláirí eile ag tomhas.</p> <p>Tugann an Múinteoir cárta le treoir air do Scoláire amháin agus deir siad <i>'Léigh an cárta agus dean é seo'</i>. Léann siad an gníomh agus bíonn an rang ag tomhas.</p>	

6. Cá bhfuil sé?

Scileanna Teanga:	Éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	Ceist a chur faoi shuíomh. Freagra a thabhairt
<p>Míníonn an Múinteoir an cluiche agus cuireann siad rud éigin i bhfolach. Cuireann na Scoláirí ceisteanna ar an Múinteoir le fáil amach cár chuir siad é. An Scoláire a fhaigheann an freagra ceart bíonn siad sa suíochán te ansin, agus cuireann na Scoláirí ceisteanna air/uirthi.</p>	

7. Cá bhfuil tú?

Scileanna teanga:	Éisteacht agus labhairt nó léamh agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	Ceist a chur faoi shuíomh agus faoi áit. Freagra a thabhairt. Ainmneacha na dtíortha coitianta
<p>Ligeann an Múinteoir air/uirthi go bhfuil siad imithe in áit éigin. Bíonn an rang ag tomhas cá bhfuil siad imithe.</p> <p>Ansin is féidir le Scoláire éigin teacht aníos go barr an tseomra. Tugann an Múinteoir leid dó/di ó bhéal nó scríofa ar chárta. Bíonn na Scoláirí eile ag tomhas.</p>	

8. Cé leis é?

Scileanna teanga:	Éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	Ceist agus freagra. Rudaí éagsúla a aithint agus a ainmniú
<p>Cuireann an Múinteoir nó Scoláirí éagsúla ceist agus iad ag taispeáint rud éigin nó pictiúr don rang. Is féidir rudaí nó éadaí le popghrúpa nó foireann sacair nó peile a úsáid. Tomhaiseann an rang cé leis é.</p>	

9. Cá bhfuil tú ag dul?

Scileanna teanga:	Éiseacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	Ceisteanna agus freagraí
<p>Bíonn Scoláire nó an Múinteoir ag ligean air/uirthi go bhfuil sé nó sí ag dul in áit éigin. Bíonn an rang ag tomhas.</p>	

10. Cluiche Bingo

Scileanna teanga:	Éisteacht agus aithint
Feidhmeanna teanga:	Aithint

11. Fiche Ceist

Scileanna teanga:	Éisteacht agus labhairt
Feidhmeann teanga:	Ceisteanna agus freagraí. Tomhas
Smaoiníonn an Múinteoir ar rud éigin. Cuireann na Scoláirí ceisteanna chun an rud sin a thomhas. Tá cead ag na Scoláirí fiche ceist a chur. Mura dtomhaiseann siad an rud ceart bíonn an bua ag an Múinteoir. Bíodh na Scoláirí ag éisteacht lena chéile nó má chuireann siad an cheist chéanna faoi dhó, caillfidh siad seans.	

Cluichí Cumarsáide

1. Aimsigh na difríochtaí

Scileanna teanga:	Éisteacht, labhairt
Feidhmeann teanga:	Eolas a roinnt agus a mhalartú. Ceisteanna a chur agus a fhreagairt.
Sa chluiche seo bíonn beirt Scoláirí ag iarraidh na difríochtaí idir dhá phictiúr a aimsiú gan bheith ag féachaint ar phictiúr a chéile. Déanann siad é seo trí cheisteanna a chur agus iad a fhreagairt.	

2. Tarraing an pictiúr (Tarraingt mar léiriú ar an tuiscint)

Scileanna teanga:	Éisteacht agus labhairt
Feidhmeanna teanga:	Ag tabhairt treoracha. Ag aistriú eolais
Sampla: Dhá phictiúr: Pictiúr den chistin leis an troscán inti ag Scoláire B agus pictiúr den chistin chéanna ach í folamh ag Scoláire A. Bíonn Scoláire A ag cur ceisteanna ar B chun fháil amach cá gcuirfidh siad na baill troscáin chun an pictiúr a ionannú. Bíonn Scoláire B ag tabhairt treoracha do A chun na rudaí a tharraingt san imlíne. Bíonn A ag dearbhú le B go bhfuil siad ag tarraingt mar is cóir, ach ní fheiceann siad an pictiúr iomlán. Bíonn cead ag B féachaint ar an bpictiúr atá á tharraingt ag A agus na treoracha á dtabhairt dó/di	

3. Lean na treoracha

Scileanna teanga:	Léamh, labhairt, éisteacht
Feidhmeanna teanga:	Treoracha a thuiscint agus a leanúint. Ceisteanna a chur agus a fhreagairt. Eolas a lorg agus a roinnt.
Sampla: Inis conas a théann duine ón scoil go dtí an linn snámha Bíonn an léarscáil chéanna ag an mbeirt Scoláire nó ag gach duine sa ghrúpa. Cuirtear an áit a dtosaítear, mar shampla an scoil, isteach ar dtús ar son na soiléireachta. Bíonn an Múinteoir nó Scoláire A ag glaoch na dtreoracha faoin gcaoi a dtéann tú ó áit go háit eile. Bíonn Scoláire B nó an ceathrar eile sa ghrúpa ag tarraingt an bhealaigh ar an léarscáil ag leanúint na dtreoracha.	

Drámaíocht

Is áis an-éifeachtach í an drámaíocht, ar nós cruthú suíomh drámatúla, imirt i ról, sceitsí agus seiftiú. Is féidir í a úsáid i gcur chuige cumarsáideach. Bíonn an Ghaeilge á húsáid go fórchumarsáideach sna suíomh dhrámatúla agus bíonn sairse cainte ag na Scoláirí taobh istigh den ról nó den suíomh. Tá an Múinteoir agus na Scoláirí páirteach sa suíomh cumtha seo a chruthaíonn an Múinteoir do na Scoláirí agus níl ag teastáil ar leibhéal amháin ach mím.

Measúnú

Réamhrá

Is cuid lárnach den phróiseas teagaisc agus foghlama é an measúnú. Úsáidtear é chun forbairt an Scoláire a mheasúnú de réir aidhmeanna agus cuspóirí an churaclaim. Sa mhéid sin is próiseas leanúnach é a thugann eolas go rialta don Mhúinteoir ní hamháin ar dhul chun cinn an Scoláire ach ar a riachtanais foghlama chomh maith.

Tá béim sa churaclam seo ar an úsáid is féidir a bhaint as an teanga chun cumarsáid a dhéanamh; mar sin déanfar measúnú ar éisteacht agus tuiscint agus labhairt go háirithe. Gné thábhachtach eile atá le cur san áireamh ná an taitneamh a bheidh le baint as foghlaim na Gaeilge.

Feidhm an Mheasúnaithe: cén fáth a ndéantar é?

Baineann an measúnú le tuiscint iomlán d'fhorbairt an Scoláire. Faigheann an Múinteoir an pictiúr seo trí chineálacha éagsúla measúnaithe agus trí na huirlisí difriúla a úsáidtear.

Má dhéanann an Múinteoir measúnú leanúnach ar mhúineadh agus ar fhoghlaim na Gaeilge, faigheann siad léargas ar dhul chun cinn an Scoláire. Measúnú foirmitheach a thugtar ar an measúnú leanúnach seo a thugann eolas go rialta don Mhúinteoir faoin gcéad chéim eile atá le tógáil ar mhaithe le forbairt scileanna tuisceana agus cumarsáide an Scoláire. Má shíleann an Múinteoir nach bhfuil an Scoláire ag feidhmiú go héifeachtach is féidir gnéithe den teagasc a athbhreithniú.

Cabhraíonn an córas measúnaithe trí chéile le luacháil an chláir theagaisc. Déantar an cur chuige, na modhanna múinte, áiseanna teagaisc agus foghlama a athbhreithniú de bharr an mheasúnaithe seo.

Céard ba chóir a mheasúnú?

Sa churaclam seo cuirtear an phríomhbhéim ar chumarsáid agus ar úsáid na Gaeilge mar ghnáth-theanga chumarsáide.

Uirlisí éagsúla measúnaithe: cén chaoi a ndéantar an measúnú?

Tá réimse d'uirlisí éagsúla ann lenar féidir leis an Múinteoir cumas tuisceana agus cumarsáide an Scoláire a mheasúnú. Beidh sairse ag an Múinteoir na huirlisí is oiriúnaí do Scoláirí agus do chúinsí a ranga a úsáid chun na scileanna éagsúla teanga a mheasúnú. Níl sé i gceist go mbeadh na huirlisí go léir á n-úsáid gach lá ach go roghnófaí astu agus gur de réir a chéile a léireofaí pictiúr de dhul chun cinn an Scoláire.

- Dírbhreathnú an mhúinteora ar an Scoláire
- Tascanna agus trialacha deartha ag an Múinteoir
- Bailiúchán d'obair agus de thionscadail an Scoláire

Dír bhreathnú an Mhúinteora ar an Scoláire

Sonrú leanúnach agus tabhairt faoi deara atá i gceist le dírbhreathnú an mhúinteora ar an Scoláire. Tabharfaidh an Múinteoir cumas éisteachta agus tuisceana an Scoláire faoi deara nuair:

- a úsáideann siad an Ghaeilge mar theanga bhainisteoireachta an ranga
- a thugann siad treoracha go neamhfhoirmiúil sa rang
- a chuireann siad ceist ar an Scoláire

Beidh tionchar ag an gcumas éisteachta agus tuisceana ar chumas labhartha agus a c(h)umas spontáineach cumarsáide le linn comhrá an Scoláire. Tabharfaidh an Múinteoir scileanna cumarsáide, comhoibrithe agus comhréitithe an Scoláire faoi deara freisin

- in obair ghrúpa agus i dtionscadail ranga
- in obair bheirte.

Beidh an Múinteoir ag faire amach do na bunstraitéisí agus scileanna sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht.

- An aithníonn siad focal?
- An mbaineann siad brí as an téacs?
- An ndéanann an Scoláire féincheartú?
- Conas a théann siad i ngleic le focal deacair?

Agus obair i ngrúpaí nó i mbeirteanna ar siúl bíonn an Múinteoir mar chomhairleoir, ag tabhairt na hearráidí nó na deacrachtaí a bhíonn ag na Scoláirí faoi deara. Bunaíonn siad na cuspóirí don chéad cheacht eile ar an diagnóis a rinneadh de bharr an dírbhreathnaithe, seachas cur isteach ar líofacht na Scoláirí ag an am. Is gá torthaí an mheasúnaithe seo a chlárú ag deireadh gach ceachta.

Tascanna agus trialacha deartha ag an Múinteoir

Is féidir leis an Múinteoir trialacha agus tascanna éagsúla a úsáid chun cumais na Scoláirí a mheasúnú. Buntáiste a bhaineann leis na trialacha a chumann an Múinteoir ná go mbeidh siad oiriúnach ó thaobh an chur chuige atá in úsáid go coitianta sa cheacht. Beidh tús áite ag tascanna idirghníomhacha sna ceachtanna Gaeilge, agus mar sin ba chóir go mbeadh an idirghníomhaíocht chun tosaigh sna trialacha. San iomlán ba chóir go mbeadh an measúnú ag teacht le haidhmeanna agus le cuspóirí.

Mar Shampla:

- leanúint treoracha chun gníomh a dhéanamh, mar shampla ‘deir Ó Grádaigh’
- leanúint treoracha chun ceard a dhéanamh a léiriú
- cluichí agus tascanna éisteachta mar Bhiongó, Críochnaigh an pictiúr agus Tarraing an pictiúr
- freagra a thabhairt ar éisteacht le scéal, dán, nó amhrán ó bhéal nó taifeadta
- gníomhaíochtaí ina gcomhlíonfaidh an Scoláire na feidhmeanna teanga, mar shampla caidreamh sóisialta a dhéanamh agus soiléiriú a lorg
- cluichí cumarsáide mar ‘Aimsigh na difríochtaí’ agus ‘Cé mhéad?’ chun eolas a fháil agus a roinnt agus chun ceisteacha a chur agus a fhreagairt
- cluichí struchtúrtha mar ‘Chluiche Kim’, ‘Cá bhfuil sé?’ ‘Cá bhfuil tú ag dul?’ agus ‘Fiche ceist’
- rólghlacadh agus drámaíocht chruthaitheach sa rang
- scéal a thuar ón teideal nó scéal a chríochnú
- scileanna treoshuímh clé–deas agus ó bharr go bun an leathanaigh
- aithint na bhfocal nua mar aonad, tógáil agus briseadh focal

- úsáid leideanna ón gcomhthéacs, ón morfeolaíocht agus ón gcomhréir
- taifeadh de scéal a leanúint
- forlónadh abairtí agus alt
- cártaí poist, nótaí, blag agus dialanna
- scéalta/tuairiscí/aistí gearra a chur in ord

Bailiúchán d'obair agus de thionscadail an Scoláire

Má chuireann an Múinteoir samplaí d'obair an Scoláire i mbailiúchán nó mar taispeántais ranga ó thús deireadh an chúrsa beidh léiriú ann ar an dul chun cinn atá á dhéanamh ag an rang. Athraítear na tascanna chun go mbeidh cuntas le fáil ar scileanna tuisceana agus cumarsáide an Scoláire.

Má bhíonn comhoibriú i gceist le tionscadal grúpa is féidir pictiúir a bailíodh le lipéid orthu, pictiúir a tarraingíodh nó aon eolas eile atá ag teastáil chun cuspóir an tionscadail a chomhlíonadh a chur isteach sa bhailiúchán/taispeántais. Is féidir scileanna difriúla an ghrúpa a úsáid i dtionscadal: taifeadh a dhéanamh, agallamh a chur ar dhaoine le ceisteanna, suirbhé a dhéanamh, ceistiúchán a líonadh nó achoimre ar an obair a scríobh.

Cothromaíocht sa chóras measúnaithe

Má bhíonn ceangal soiléir idir na cuspóirí foghlama agus an cur chuige sa rang ón tús, bíonn an Múinteoir níos cinnte faoin toradh a bhfuil súil aige/aici leis. Caithfear na trialacha foirmiúla nó na tascanna neamhfoirmiúla a dháileadh ar bhealach nach dtógfaidh rómhór ón am teagaisc.

Clárú agus dáileadh eolais - Gach lá líonann an Múinteoir isteach an fhoirm seo a leanas.

Teimpléad: Measúnú agus Cuntas Ranga

Ainm an Mhúinteora: _____ Dáta: _____

Measúnú Conas ar éirigh leis an gceacht seo? Ar thaitin sé leis na Scoláirí? Ar éirigh liom díriú go héifeachtach ar riachtanais éagsúla foghlama na Scoláirí? Ar éirigh liom na heiseamláirí teanga / an stór focal ar fad a mhúineadh? Cé na modhanna múinte / áiseanna teagaisc / ar éirigh leo/nár éirigh leo? An raibh deis cumarsáide ag gach Scoláire ? An ndearna mé taifead ceart ar bhotúin na Scoláirí?	Cuntas Ranga Cad go díreach a múineadh sa rang?
Rang 1: _____	
Rang 2: _____	
Rang 3: _____	
Rang 4: _____	

Measúnú Leanúnach i rith an chúrsa

Measúnú

Mar atá ráite, aithníonn Coláiste na bhFiann gur cuid lárnach den phróiseas teagaisc agus foghlama é an measúnú. Úsáidtear é chun forbairt an Scoláire a mheas, de réir aidhmeanna agus cuspóirí an churaclaim. Sa mhéid sin is próiseas leanúnach é, a thugann eolas go rialta don Mhúinteoir, ní hé amháin ar dhul chun cinn an Scoláire, ach ar a riachtanais foghlama chomh maith.

Bunaítear an measúnú ar an gcuraclam agus ar an teagasc. Ath-bhreithnítear na modhanna múinte, na cuspóirí teagaisc agus foghlama agus leibhéal na deacrachta, de bharr thorthaí an mheasúnaithe.

I gColáiste na bhFiann déantar measúnú ar éisteacht agus ar labhairt na Gaeilge, go háirithe ag aithint gurb iad sin is tábhachtaí sa churaclam sna coláistí. Tá réimse uirlisí éagsúla ann lena féidir leis an Múinteoir cumas tuisceana agus cumarsáide an Scoláire a mheas.

Sa chás seo, coimeádann an Múinteoir súil ar an Scoláire ó lá go lá, má éiríonn nó mura n-éiríonn lena c(h)uid iarrachtaí i dtuiscint agus in úsáid na teanga agus a d(h)earcadh i leith na teanga.

- Tionólaí Príomhoidí na gcúrsaí cruinnithe leis an bhfoireann teagaisc gach lá chun cumas na bhfoghlaimoirí agus dul chun cinn an chúrsa a phlé ó thaobh cuspóirí, aidhmeanna srl.
- Déantar measúnú neamhfhoirmiúil ar dhul chun cinn na Scoláirí ag tús, i lár agus ag deireadh na gcúrsaí.
- Cuirtear na Scoláirí i ranganna ar bhonn aoise agus leibhéal ranga, bunaithe ar thoradh na réamhagallamh. Bogtar Scoláirí nuair is léir go bhfuil Scoláirí i ranganna áirithe nach n-oireann dóibh.
- Déantar taifead ar dhul chun cinn gach Scoláire ag deireadh na gcúrsaí ó thaobh iarracht an Scoláire i labhairt na Gaeilge, ar a rannpháirtíocht sna himeachtaí, ar a hiompar i gcoitinne agus ar an dul chun cinn atá déanta aige/aici i labhairt na Gaeilge. Iarrtar ar na tuismitheoirí ceistiúchán a chomhlánú ag deireadh an chúrsa agus a dtuairimí agus a moltaí le haghaidh feabhais a thabhairt don lucht bainistíochta.
- Déanann Bainistíocht Choláiste na bhFiann cigearacht agus maoirseacht ar na Coláistí uilig fad a bhíonn na Scoláirí ag freastal orthu, bunaithe ar chritéir réamhaontaithe ag cruinnithe de chuid Choláiste na bhFiann.

I mí Mheán Fomhair gach bliain, tionólaí Bainistíocht Choláiste na bhFiann cruinniú measúnaithe chun cuspóirí na gcúrsaí a mheas agus plean oibre a chur le chéile don bhliain ina dhiaidh sin.

Próiseas atá ann ón Réamhagallamh go deireadh an chúrsa. Ba chóir go mbeadh fás agus forbairt ann.

Córas Measúnaithe

Tugtar rang faoi leith do gach Múinteoir ag tús an chúrsa. Tá an Múinteoir áirithe sin i gceannas ar nótaí neamhfhoirmiúla a choinneáil ar dhul chun cinn na Scoláirí sa rang sin le linn an chúrsa. (ar nós teagascóir sa mheánscoil). Beidh an Múinteoir freagrach as an rang sin ó thaobh measúnaithe de le linn an chúrsa ar fad. Ar an lá deireanach labhróidh an Múinteoir le tuismitheoirí na Scoláirí sa rang sin agus tabharfar cuntas don tuismitheoir ar dhul chun cinn an Scoláire. Crochfar liosta na Scoláirí agus ainm an Mhúinteora i gcúpla áit difriúil ar fud an choláiste ar an lá deireanach, áit a mbeidh tuismitheoirí in ann iad a fheiceáil. Beidh lipéad le hainm an Mhúinteora scríofa go soiléir air á chaitheamh ag an Múinteoir. Fógróidh an Bainisteoir an córas seo do na tuismitheoirí ar an lá deireanach. Molfar go gcuirfidh na Scoláirí na tuismitheoirí ar an eolas faoin gcóras seo sa litir dheireanach abhaile móide socraithe don lá deireanach.

Tús: Réamhagallaimh (Féach Aguisín 1)

1. Ceisteanna leagtha amach in Aguisín 1.
2. Ar an gcóras faoi theideal **sonraí breise** is gá don Bhainisteoir tagairt a dhéanamh do chumas Ghaeilge an Scoláire mar shampla-
  - Míthuiscint ar an Aimsir Fháistineach
  - Drogall air/uirthi abairtí iomlána a úsáid
  - An-tuiscint ar an Modh Coinníollach
  - Gaeilge fhlúirseach, an-chumas cainte ag an Scoláire ach is gá dó/di díriú isteach ar an gcopail 'is'
  - An-deacair caint a mhealladh uaidh/uaithe, easpa tuisceana ar na ceisteanna

Lár:

1. Measúnú sna ranganna agus gníomhaíochtaí i rith an lae. Cur i láthair a dhéanamh, ceisteanna, úsáid teanga, obair bheirte, grúpobair, ag leanúint treoracha, cluichí teanga, freagraí a thabhairt, gníomhaíochtaí ina a gcomhlíonfaidh an Scoláire na feidhmeanna teanga, rólghlacadh, taifead
2. Tráth na gceist - gach oíche - Dul Siar. Féinmheasúnú an Scoláire - Bainisteoir ag ceistiú an Scoláire - céard a d'fhoghlaim tú inniu?

Samplaí do cheisteanna le haghaidh tráth na gceist:

- Cad is brí leis an 'Poc ar buille'?
- Cad is _____ ann?
- Cuir 'admhaím' in abairt
- Tabhair focal eile do 'uilechumhachtach'?
- Scríobh an chéad 3 abairt do scéal Sheáin san fhoirm dhiúltach.
- Líon an bhearna. Ag dul suas, thuas, ag teacht _____.
- Tabhair dhá aidiacht a dhéanann cur síos ar dhuine atá go deas.
- Céard é nath/seanfocal an lae?
- Dá mbeinn i mo Bhainisteoir _____ do na Scoláirí agus _____ cáca mór. Líon na bearnaí.

Níl anseo ach treoir ach is faoi dhiscreíd an bhainisteora an córas measúnaithe a chur i bhfeidhm.

Deireadh an chúrsa (Féach Aguisín 1)

I lár na seachtaine deiridh den chúrsa cuirtear gach Scoláire faoi agallamh (déanann gach Múinteoir agallamh ar a rang féin) Is faoi dhiscreíd an bhainisteora teacht ar an socrú is fearr ó thaobh seo de.

I ndiaidh an agallaimh a dhéanamh tá sé de dhualgas ar gach Múinteoir nótaí an agallaimh a thaifead ar an gcóras.

Ainm an Scoláire _____ Freastal 1 2 3 4 5 Iompar 1 2 3 4 5 Rannpháirtíocht 1 2 3 4 5 Dul chun cinn 1 2 3 4 5	Sonraí Breise
Tuairim ghinearálta (Agallamh san áireamh) Síniú an Mhúinteora: _____ Dáta: _____	

1. Lag 0-20%
2. Obair ag teastáil 20-50%
3. Sásúil 50-70%
4. Go maith 70-90%
5. Ar fheabhas 90-100%

SAMPLA

Ainm an Scoláire: Pádraig Mac Liathróid Freastal 3 Iompar 5 Rannpháirtíocht 2 Dul chun cinn 4	Sonraí Breise Bhí Pádraig giodamach go rialta sa rang
Tuairim ghinearálta (Agallamh san áireamh) Is buachaill cliste, éirimiúil é Pádraig agus tháinig feabhas ar a chuid Gaeilge dá bharr. Cé gur tháinig feabhas ar Ghaeilge Phádraig níor chuir sé mórán stró air féin i rith na ranganna. D'fhéadfadh sé iarracht níos fearr a dhéanamh. Tá struchtúr teanga go ginearálta ar a thoil aige ach bheadh air díriú isteach níos mó ar an gclaoinsint agus ar an Modh Coinníollach ach go háirithe. Síniú an Mhúinteora _____ Dáta _____ Síniú an Bhainisteora _____	

1. Lag 0-20%
2. Obair ag teastáil 20-50%
3. Sásúil 50-70%
4. Go maith 70-90%
5. Ar fheabhas 90-100%

SAMPLA

PLEAN CEACHTA

Rang: Feasacht Teanga
Téama: Na briathra neamhrialta
Tréimhse Ama: 40 nóiméad
Lá & Dáta: Déardaoin, 1 Iúil

Intinní Foghlama - Ba chóir go gcuirfí ar chumas an Scoláire

Go mbeidh ar chumas an Scoláire na briathra neamhrialta san aimsir chaite a thuiscint i mbealach taitneamhach agus a úsáid i gcomhthéacs cuí amach anseo i ngach gnéith den chaint fhoirmiúil/ neamhfoirmiúil.

Eiseamláirí Teanga:

Cé thusa? Is mise...

Chuaigh...suas an staighre, chonaic sé an..., chuala sé torann..., tháinig sé anuas..., thug ... dó, dúirt ..., d'ith sé..., fuair ... a ..., rug sé, greim ar..., rinne sé a chuid..., bhí ... sásta.

Áiseanna/ Acmhainní:

Pictiúir den scéal bunaithe ar théamaí difriúla.

Luaschátaí bunaithe ar na briathra neamhrialta san aimsir chaite.

Struchtúr/ Gníomhaíochtaí - leagan amach, Modhanna múinte, srl.

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí Foghlama)

Modh na Sraithe: Múin Scéal Sheáin de réir gníomhaíochtaí.

Gníomhaíochtaí corpartha ag úsáid focail an scéil agus na Scoláirí ag freagairt le mím.

Bíodh an scéal spraoiúil ach é ag leagan béime ar na briathra agus ar an ngníomh atá á dhéanamh ag Seán.

Sraitheanna Pictiúr chun cabhrú leis na scéalta eile.

Leideanna ó bhéal agus gníomh Sheáin (ag úsáid bord agus cathaoir mar staighre, guth an mhúinteora mar mhamaí, Scoláire mar charachtar Sheáin 7rl)

Scoláirí ag athinsint an scéil.

Scoláirí ag athrú an scéil & ag léiriú tuisceana tríd an bpictiúr ceart a aimsiú agus an luaschárta ceart a léamh.

Briathar a fhorbairt de réir abairtí difriúla.

Mím á dhéanamh.

Cleachtadh ag aithris an scéil ina iomláine de réir nodanna ón Múinteoir.

Saorchaint

Obair ghrúpa/ bheirte. Scoláirí ag cur pictiúr/ luaschátaí san ord ceart agus an scéal á insint. Ní gá cloí le h-ord na mbriathra.

Scéal nua a chumadh ag úsáid an struchtúir nua.

Féach sampla Bia - ag dul go siopa an bhúistéara

An Tréimhse Iarchumarsáide - Botún, nascadh le foghlaim eile, measúnaithe don fhoghlaim

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí Foghlama)

Dul siar ar shraith abairtí le béim ar fhoghraíocht agus ar bhotún.

Rólghlacadh: Róil éagsúla á nglacadh ag foghlaiméoirí chun an scéal a ath-insint ó thaobh Sheáin m.sh.

Ról an léiritheora nuachta ag déanamh cur síos ar eachtra a tharla i dteach Sheáin.
Cluichí: Cátaí a iompú béal fúthu. Scoláirí á gcasadh & 30 soicind chun abairt a chumadh ag úsáid an bhriathair.

4 cheist le cur faoin abairt m.sh., Cad? Cé? Cén áit? Cathain?

Puipéid: Scéal Sheáin a insint leis na puipéidí.

Éagsúlacht cumais:

Ag brath ar chumas na Scoláirí úsáid Modh an Staighre chun na Scoláirí cumasacha a chur ag aithris abairte go haonarach agus ag bogadh uaidh sin chun na Scoláirí eile a mhealladh. A mhéid cleachtaidh a fhaigheann gach Scoláire leis an éisteacht is é is fearr a bheidh an fhoghraíocht srl.

Ag brath ar thréimhse chumarsáide, déan idirdhealú maidir leis an méid cainte, cumadóireacht srl a bheidh uait.

SAMPLA

PLEAN CEACHTA

Rang: Forbairt Teanga

Téama: Mé Féin

Tréimhse Ama: 40 nóiméad

Lá & Dáta: Déardaoin, 1 Iúil

Intinní Foghlama - Ba chóir go gcuirfí ar chumas an Scoláire

- Iad fhéin a chur in aithne
- Aithne a chur ar dhuine eile
- Ceisteanna a chur agus a fhreagairt

Eiseamláirí Teanga/scileanna/fo-scileanna:

- Cé thusa? Is mise
- Cad is ainm duit? ----is ainm dom
- Cá bhfuil tú i do chónaí?/Cad as duit?
- Tá cónaí orm i /Is as ----mé/dom
- An mó duine i do chlann?
- Tá---deartháir/deirfiúr agam
- Is páiste aonair mé
- Is sine/óige/sa lár
- Freastalaím ar scoil-----cónaithe, gaelcholáiste, pobalscoil, méanscoil, bunscoil
- Cén aois thú? Cén bhliain a rugadh thú?
- Tá mé   d'aois.

Áiseanna/ Acmhainní:

Pictiúr de chlann
Sraith cathaoireacha
Cloigín/feadóg

Struchtúr/ Gníomhaíochtaí - leagan amach, Modhanna múinte, srl.

- Cuirtear pictiúr de chlann ar an scáileán

- Cuirtear creatlach de chúpla ceist bunaithe ar an gclann suas ar an scáileán. Tríd ceisteanna a chur agus a fhreagairt tá ar na Scoláirí tomhais -cé hiad na daoine seo? (ainm, aois, gairm bheatha, áit sa chlann 7rl)
- Roghnaítear cúpla Scoláire chun carachtair an scéil a ghlacadh agus iad fhéin a chur in aithne. Tá deis ag gach duine sa rang ceist a chur ar an gclann ‘bhréagach’ seo.
- Eagraítear cluiche ranga –Aithne sciopadh
- Gach uair a bhualtear an cloigín bíonn ar na Scoláirí iad fhéin a chur in aithne do dhuine nua, ag baint úsáide as na heiseamláirí thuasluaite

An Tréimhse Iarchumarsáide - Botún, nascadh le foghlaim eile, measúnaithe don fhoghlaim

- Anailís ar na botúin is coitianta agus forleathnú ar conas ceist a chur agus a fhreagairt
- Tugtar deis do na Scoláirí iad fhéin a chur in iúl don rang agus do dhuine éigin eile.

Nascáil & Comhtháthú:

- An chéad chúpla lá sa choláiste

Féinmheastóireacht:

- Ar bhain na Scoláirí taitneamh as?
- An raibh deis cumarsáide ag gach Scoláire ?
- An raibh an cómhthéacs réadúil?
- Ar úsáid na Scoláirí na scileanna teanga cuí go léir (éisteacht, labhairt, léitheoireacht, scríbhneoireacht?)

SAMPLA

PLEAN CEACHTA

Rang: Saibhreas
Téama: Beannachtaí agus ordaithe
Tréimhse Ama: 40 nóiméad
Lá & Dáta: Déardaoin, 1 Iúil

Intinní Foghlama - Ba chóir go gcuirfí ar chumas an Scoláire

- An t-amhrán a rá de ghlanmheabhair agus a chanadh
- Tuiscint níos fearr a fháil ar fhocail an amhráin
- Stór focal an amhráin a úsáid i gcomhthéacs réalaíoch cumarsáideach
- Moladh a thabhairt agus a ghlacadh
- Ordaithe a thabhairt agus a ghlacadh

Eiseamláirí Teanga/scileanna/fo-scileanna:

- Molaigí, Molaimse, Molfaidh mé, Mholfainn, Mhol mé 7rl
- Tagaigí, Tagaimse, Tiocfaidh mé, Thiocfainn, Tháinig mé 7rl
- Canaigí, Canaimse, Chan mé, Canfaidh mé, Chanfainn 7rl
- Maith thú, Mo cheol thú, Mo shlánaitheoir, Rinne tú éacht, Maith an bhean/Fear, Comhghairdeas leat 7rl
- Go raibh maith agat, Ná habair é, Gurb amhlaidh duit, Agus leat féin
- Suígí, Seasaigí, Canaigí, Éistigí, Siúlaigí, Ciúnaigí, Guígí, Bígí, Glacaigí. Ólaigí, Ithigí

Áiseanna/ Acmhainní:

- An tAifreann- Molaigí an Tiarna
- Ceol an Aifrinn
- Luaschártaí
- Pictiúir agus abairtí le meaitseáil

Seanfhocail- Mol an Óige agus Tiocfaidh sí

Struchtúr/ Gníomhaíochtaí - leagan amach, Modhanna múinte, srl.

- Cuirtear pictiúir ar an gclár/scáileán agus abairtí
- Tá ar na Scoláirí an pictiúr a mheaitseáil leis an abairt chuí
- Mar shampla- Pictiúr de Rí agus an abairt 'Molaigí an Rí' le cur leis
- Cluiche Kim a imirt leis na pictiúir
- Na focail a mhúineadh le geaitsí

- Cuirtear pictiúir ar an gclár/scáileán agus abairtí
- Tá ar na Scoláirí an pictiúr a mheaitseáil leis an abairt chuí
- Mar shampla- Pictiúr de Rí agus an abairt 'Molaigí an Rí' le cur leis
- Cluiche Kim a imirt leis na pictiúir
- Na focail a mhúineadh le geaitsí

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

- Eagraítear cluiche ranga
- I ngrúpaí de 4 tá ar Scoláire amháin teacht aníos le 5 ordú agus na Scoláirí eile ag teacht suas le freagra na n-ordaithe. Mar shampla- Ithigí bhur ndinnéar
- Íosfaidh mé/Íosfaimid mar is maith an t-anlann an t-ocras/tá mé stiúgtha leis an ocras
- Ní íosfaimid mar tá ár ndótháin ite againn
- Taispeántais na ngrúpaí os comhair an ranga
- An Múinteoir ag déanamh monatóireachta ar theanga na scoláirí

An Tréimhse Iarchumarsáide - Botún, nascadh le foghlaim eile, measúnaithe don fhoghlaim

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

- Anailís ar na botúin is coitianta agus forleathnú ar chonas moladh a thabairt agus a ghlacadh

Nascáil & Comhtháthú:

- Moladh - cúrsaí spóirt
- An Céilí - ag tabhairt ordaithe don slua

Measúnú:

- Dírbhreachán an mhúinteora.
- An raibh deiseanna ann do gach duine na feidhmeanna teanga a úsáid?

Féinmheastóireacht:

- Ar bhain na Scoláirí taitneamh as?
- An raibh deis cumarsáide ag gach Scoláire ?
- An raibh an cómhthéacs réadúil?
- Ar úsáid na Scoláirí na scileanna teanga cuí go léir (éisteacht, labhairt, léitheoireacht, scríbhneoireacht?)

SAMPLA

PLEAN CEACHTA

Rang: Oidhreacht (Amhrán - Cá bhfuil an ghrian?)

Téama: An Timpeallacht

Tréimhse Ama: 40 nóiméad

Lá & Dáta: Déardaoin, 1 Iúil

Intinní Foghlama - Ba chóir go gcuirfí ar chumas an Scoláire

Spriocanna Foghlama: Ba chóir go gcuirfí ar chumas an Scoláire

- An chéad ceithre líne den amhrán a rá de ghlanmheabhair
- A c(h)uid scileanna éisteachta a fheabhsú
- Soiléireacht a fháil ar an bhfoirm ceisteach
- Ceisteanna a chur agus a fhreagairt.

Eiseamláirí Teanga/scileanna/fo-scileanna:

- Cá bhfuil _____? Cá raibh?/ Cá mbeidh? &rl..... Cá háit a....?
- Cad as _____? Cad ina thaobh?/ Cén fáth?/ Cén uair?/ Cén chaoi? &rl....
- Cén rud é _____? Cé leis? / Cén uair?/ Cé acu? &rl.....

Áiseanna/ Acmhainní:

- Amhrán - 'Cá bhfuil an Ghrian?'
- Cd an amhráin
- Pictiúir- Grian, ceo, crann &rl..... ar an scáileán agus/nó ar chartchlár
- Luaschátaí leis na foirmeacha ceisteacha orthu
- Léarscáil na hÉireann
- Postaer mar sprioc éisteachta nó íomhá ón idirlíon

Struchtúr/ Gníomhaíochtaí - leagan amach, Modhanna múinte, srl.

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

- Tosaítear an ceacht le tasc éisteachta. Díritear ard na Scoláirí ar cheisteanna réamhéisteachta
  - o Cé atá ag caint san amhrán?
  - o Cá bhfuil an duine seo meas tú?
  - o An bhfuil siad sásta? Cén fáth?
  - o Céard atá siad ag lorg?
- Seinntear an cd agus oibríonn na Scoláirí i mbeirteanna chun na ceisteanna a fhreagairt
- Déantar triail cloze ó bhéal leis an Scoláirí ag mealladh na bhfocal cuí uathu, mar shampla, Cá bhfuil _____

Cad as _____, tháinig faoi

Cén rud _____

Mar ní fhaca mise ceann _____

- Múintear an chéad véarsa dóibh

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

- Díriú air na Scoláirí ar an líne 'cén rud é crann?'
- Iarrtar ar gach Scoláire ainmfhocal a scríobh agus pictiúr a tarraingt de
- Bailítear iad agus tugtar focal an duine dóibh
- Obair ghrúpa ar siúl agus Scoláire amháin ag cur na ceiste, cén rud é _____? Scoláirí eile ag freagairt na ceiste.

- Tá an Múinteoir ag déanamh monatóireachta ar theanga na scoláirí

An Tréimhse Iarchumarsáide - Botún, nascadh le foghlaim eile, measúnaithe don fhoghlaim

(Modhanna/Straitéisí/Gníomhaíochtaí foghlama)

- Dírítear aird na Scoláirí ar na botúin is coitianta i rith na tréimhse cumarsáide, déantar anailís orthu go mion
- Is féidir éisteacht leis an amhrán arís nó an t-amhrán a chanadh

Nascáil & Comhtháthú:

- An aimsir
- An timpeallacht
- Seanfhocail, mar shampla, Tagann an ghrian i ndiadh na fearthainne/ Chomh sean leis an gceo níos sinne faoi dhó
- Na foirmeacha ceisteacha
- Treoracha

Measúnú:

- Dírbhreatnú an mhúinteora.
- An raibh deiseanna ann do gach Scoláire na feidhmeanna teanga a úsáid?

Féinmheastóireacht:

- Ar bhain na Scoláirí taitneamh as?
- An raibh deis cumarsáide ag gach Scoláire ?
- An raibh an cómhthéacs réadúil?
- Ar úsáid na Scoláirí na scileanna teanga cuí go léir (éisteacht, labhairt, léitheoireacht, scríbhneoireacht?)

Timpeallacht an Choláiste

- Is cóir go mbeidh an Ghaeilge le feiceáil ag gach duine ar fud an choláiste. Cruthaítear atmasiféar Gaelach le postaeir agus cairteanna crochta m. sh. luascháirteá crochta sa halla, sa seomra ranga, sa bhialann, ar an bpasáiste 7rl)
- Díritear aird na Scoláirí ar nath(anna) faoi leith in aghaidh an lae, (mar shampla am rolla, am grúpaí, béiltí 7rl)
- Tugtar moladh agus aitheantas nuair a chloistear na nathanna seo i gcaint nádúrtha na Scoláirí/baill foirne.
- Bíonn an-bhéim curtha ar na nathanna seo i rith an chúrsa ach go háirithe i measc na gcinnirí agus na n-ardchinnirí.
- Tá sé ríthábhachtach go mbeidh na nathanna éagsúla seo mar chuid de phacáiste múinteoireachta an choláiste.
- Is í an Ghaeilge gnáththeanga an choláiste i gColáiste na bhFiann.
- Deántar traenáil chuimsitheach ar an bhfoireann roimh an gcúrsa agus le linn an chúrsa, agus mínítear riail an Bhéarla go mion.
- Ina theannta sin, deántar traenáil ar an bhfoireann uilig - Múinteoirí, Ardcinnirí agus Cinnirí ar stratéisí múinteoireachta agus conas an cur chuige cumarsáideach a usáid i múineadh na Gaeilge.
- Tugtar eolas faoi usáid na Gaeilge ar na cúrsaí do na Scoláirí agus do na tuistí ag agallaimh Choláiste na bhFiann. Deántar measúnú ar an gcaighdeán Gaeilge atá ag na Scoláirí roimh an gcúrsa agus ar bhonn rialta tríd an gcúrsa chomh maith.
- Cuirtear béim faoi leith ar ardchaighdeán Gaeilge a usáid ar na cúrsaí. Déantar seanfhocal an lae agus botún an lae leis na Scoláirí gach lá chun cur le saibhreas agus cruinneas na Gaeilge a bhíonn in usáid acu.
- Usáidtear postaeir chun an Ghaeilge cheart a thaispeáint do na Scoláirí go feiceálach.
- Deánann an foireann maoirseacht ar usáid na Gaeilge agus ar an gcaighdeán Gaeilge a bhíonn in usáid ag na Scoláirí. Bíonn leabhar Beárla ann ar na cúrsaí chun taifead a choinneáil ar na Scoláirí le deacrachtaí ó thaobh usáid na Gaeilge de.
- Bíonn clár ama cruinn agus cuimsitheach ar gach cúrsa, rud a chiallaíonn go bhfuil structúr ceart ar fhoghlaim na Gaeilge, go foirmeálta sna ranganna agus go neamhfhoirmeálta ag am céilí, grúpaí, spóirt srl.
- I gColáiste na bhFiann cuirtear béim ar fhorbairt na Gaeilge agus ar Ghaeilge d'ardchaighdeán a usáid i ngach gné den chúrsa.

Gramadach

Réamhrá

- Múinfeadh an ghramadach ag baint úsáide as an gCur Chuige Cumarsáideach. Baintear úsáid as modhanna eile ina theannta sin - Modh na Sraithe, Modh an Staighre srl.
- Bunófar na ranganna gramadaí don trí seachtain ar Leabhar Gramadaí Choláiste na bhFiann, Graiméar an Draoi agus docuiméad ullmhaithe ar na Briathra Neamhrialta (Scéal Sheáin). Leagfar béim ar úsáid áiseanna, meascán de mhodhanna múinte agus comhthathú sa rang gramadaí.
- Le gach rang gramadaí tosófar le rialacha gramadaí, frásaí, stór focal, teármaí srl sa tréimse réamhchumarsáide.
- Tá réimse clúichí agus modhanna éagsúla ann don tréimhse chumarsáide
- Sa tréimhse iarchumarsáide ceartófar na botúin choitianta.
- Ar chúrsaí Riail A, moltar go ndéanfar forbairt ar ábhair breise, ach go háirithe an t-ainmfhocal, firinscneach agus baininscneach agus an tuiseal ginideach.
- Beidh ceacht gramadaí amháin ag gach rang gach lá.

Tosófar le múineadh na mBriathra Rialta:

- An Chéad Réimniú
- An Dara Réimniú
- An Aimsir Chaite
- An Aimsir Láithreach
- An Aimsir Fháistineach
- An Modh Coinníollach
- Dearfach, Diúltach agus Ceisteach

Múinfeadh Na Briathra Neamhrialta i bhfoirm scéil i ngach aimsir mar atá leagtha amach thíos ag baint úsáide as póstaeir réamhdhéanta nó sleamhnáin ar cur i láthair ar PPT mar áis.

Leanfar le múineadh pointí gramadaí ina dhiaidh sin ina n-áirítear:

- An Chopail
- An Claoninsint
- Na hUimhreacha
- An Aidiacht Shealbhach agus Seilbh
- Cúrsaí Ama, Féilire/ Ócáidí Speisialta
- Suíomh, Gluaiseacht agus Treo
- Na Réamhfhocail
- An Dobhriathar
- Céimeanna Comparáide na hAidiachta
- An tAlt
- An tAinmfhocal
- Uatha agus Iolra
- An Tuiseal Ginideach

Bainfeadh leas as an leabhar ‘Graiméar an Draoi’ chomh maith le roinnt áiseanna eile chun forleathnú agus forbairt a dhéanamh ar na pointí / téarmaí gramadaí uile.

Briathra Neamhrialta i bhFoirm Scéil

An Scéal: Scéal Sheáin – An Aimsir Chaite

Modhanna Múinte

Modh na Sraithe: Ceanglaítear sraith abairtí in ord i bhfoirm scéil. Baintear leas as an gCur Chuige Cumarsáideach sa chaoi is go mbeidh béim ar an gcumarsáid i ngach gné den mhúineadh agus den fhoghlaim. Féach Plean Ceachta Samplach - Gramadach

1. An Chéad Chéim.

Scéal Sheáin a mhúineadh san Aimsir Chaite, Dearfach ag baint úsáide as an Modh Ordaitheach, Claoninsint (ordú agus cuspóir), Ceisteanna agus an Tuiseal Gairmeach .

An Scéal: Scéal Sheáin – An Aimsir Chaite

CHUAIGH Seán suas an staighre.

CHONAIC sé an tsíleáil.

CHUALA sé torann thíos faoi.

THÁINIG sé anuas.

THUG Mamaí milseán dó.

DÚIRT sé “go raibh maith agat”.

D’ITH sé é.

FUAIR sé a mhála.

RUG sé ar a chóipleabhar agus ar a pheann.

RINNE sé a cheachtanna.

BHÍ sé sásta.

Fearais / Áiseanna Riachtanacha

- Milseáin, mála scoile, cóipleabhar, peann.
- Bord agus cathaoir (mar staighre)
- Ríomhaire agus scáileán

Múinteoir: Abair le Seán DUL suas an staighre (Claoninsint)

Scoláire : A Sheáin, TÉIGH suas an staighre
(Tuiseal Gairmeach) (Modh Ordaitheach)

Múinteoir: Céard a tharla? (Ceist)

Scoláire : CHUAIGH Seán suas an staighre
(TÉIGH – Aimsir Chaite, Dearfach)

Baintear leas as an gcur chuige seo le gach briathar a mhúineadh.

2. An Dara Céim

Na Briathra Neamhrialta ar fad a chur le chéile i bhfoirm scéil. (Aimsir Chaite, Dearfach)

Sampla

Téann an Múinteoir suas an staighre. Cuireann siad ceist: Céard a rinne mé?

Scoláire : CHUAIGH tú suas an staighre.

a) Ligeann Scoláire (Seán) go bhfuil sé ag dul suas an staighre.

Cuireann an Múinteoir ceist: Céard a tharla?

Scoláire : CHUAIGH Seán suas an staighre.

b) Déan cleachtadh ar an scéal ag úsáid na dtéarmaí:

- Inné
- An tseachtain seo caite
- Anuraidh
- Coicís ó shin
- Aréir
- An bhliain seo caite....

c) An scéal a mhúineadh:

An Aimsir Láithreach – gach lá, gach seachtain.....

An Aimsir Fháistineach – amárach, an tseachtain seo chugainn, anocht.....

An Modh Coinníollach – “dá mbeadh”

d) An Scéal a mhúineadh i ngach Aimsir - An Fhoirm Dhiúltach, ag baint úsáide as na céimeanna thuasluaite agus as an gcur chuige chumarsáideach.

m.sh. - Ní dheachaigh

- Ní fhaca

e) An scéal a mhúineadh i ngach Aimsir ag baint úsáide as an bhFoirm Cheisteach, ag baint úsáide as na céimeanna thuasluaite agus as an gCur Chuige Cumarsáideach.

m.sh. - An ndeachaigh?

- An bhfaca?

3. An Tríú Céim.

Ceisteanna leis na briathra a chleachtadh i gcomhthéacsanna nua:

m.sh. Cá ndeachaigh tú aréir?

Cén chaoi ar tháinig tú anseo?

Céard a dhéanfa dá mbeadh an scoil dúnta?

a) **Briathra Neamhrialta sna sraitheanna.**

- Mé Chuaigh mé

- Tú Chuaigh tú

- Sé/sí Chuaigh sé/sí

- Sinn Chuamar

- Sibh Chuaigh sibh

- Siad Chuaigh siad

Pointí Gramadaí / Féidearthachtaí / Forbairt

b) **Claoninsint**

m.sh. Scoláire ag déanamh an ghnímh (Seán...)

Múinteoir ag fiafraí céard a rinne Seán

Scoláire eile ag tabhairt freagra (Máire) “Chuaigh Seán suas staighre”

Múinteoir: Céard a dúirt Máire?

Scoláire eile: Dúirt sí go ndeachaigh Seán suas staighre.

Tag: Leabhar Gramadaí Lch 15.

c) **An Aidiacht Shealbhadh**

m.sh. Rug sé ar a pheann agus ar a chóipleabhar

mo pheann ár gcóipleabhair

do pheann   bhur gcóipleabhair
 a pheann   a gcóipleabhair
 a peann

Tag: Leabhar Gramadaí Lch 37.

d) **Suíomh, gluaiseacht agus treo:**

thuas, thíos, ag dul suas, ag teacht aníos....

e) **An Forainm Réamhfhoclach**

m.sh. dom, duit, dó, di, dúinn, daoibh, dóibh.

Fúm, fút, faoi.....

Tag: Leabhar Gramadaí Lch 32.

f) **Na hUimhreacha: m.sh. Chuaigh beirt suas an staighre.**

Na Maoluimhreacha, Na Bunuimhreacha, Na hUimhreacha Pearsanta agus Na hOrduimhreacha. Tag: Leabhar Gramadaí Lch 5.

g) **Féilire / Ócáidí Speisialta:** Breithlá Sheáin a bhí ann, Lá Coille a bhí ann.

Laethanta na Seachtaine, Míonna na Bliana, Féilte na Bliana, Na Séasúir, An tAm.

Tag: Leabhar Gramadaí Lch 27.

h) **An Chopail Is** m.sh., Is buachaill é Seán, Is cailín í Bríd

Tag: Leabhar Gramadaí Lch 3.

i) Na Briathra a úsáid i bhfoirm comhrá, agallaimh réamhdhéanta.

m.sh.

An Briathar FAIGH

(Ag dul go dtí an phictiúrlann)

Máirín: A Mhamáí, tá mé ag dul chuig na pictiúir anocht. An bhFAIGHIDH tú mó chóta ó na glantóirí dom le do thoil?

Mamáí: GHEOBHAIDH. An bhFAIGHIDH mé aon rud eile duit?

Máirín: FAIGH stocaí nua dom le do thoil.

Aguisín 2: Na Briathra Neamhrialta le gníomhaíochtaí

Aguisín 3: Na Briathra Neamhrialta in Agallaimh Réamhdhéanta.

Tagairtí: Ar Maidin Moch le Nóirín Ní Nuadháin.

Lámhleabhar Gramadaí – Coláiste na bhFiann.

Smaointe/Stratéisí do mhúineadh na gramadaí ag baint úsáide as an gCur Chuige Cumarsáideach (don tréimhse chumarsáide amháin)

Meatseáil le luaschártaí (An Aidiacht Shealbhadh mar shampla)	Sceál an Athrá (feách áiseanna tugtha don bhainisteoir)
Cluiche Fiche Ceist mar shampla don Chopail 'Is'	Cluiche le liathróid (dhá liathróid agus aidiacht gach duine)
Cártaí aitheantais	Sceál a chumadh leis na briathra
Biongó	Pictiúir
Connect 4 leis na briathra	Greille ceisteanna

Nóta: Tá breis áiseanna ag na Bainisteoirí ón suíomh idirlíne SLSS ina theannta sin.

Aguisíní

Aguisín 1:

Ceisteanna Samplacha Riail A agus B Réamhagallamh, Measúnú agus deireadh an chúrsa

Aguisín 2

Na Briathra Neamhrialta le gníomhaíochtaí

Aguisín 3

Na Briathra Neamhrialta in Agallaimh Réamhdhéanta.

Aguisín 4

Téarmaí Laethúla an Chúrsa

Aguisín 5

Seanfhocail

Aguisín 6

Áiseanna Múinteoireachta Molta

Tagairtí:

“Ar Maidin Moch” le Noirín Ní Nuadháin.

Lámhleabhar Gramadaí – Coláiste na bhFiann.

‘Graiméar an Draoi - Elizabeth Wade, Yvonne O Toole.

Aguisín 1 - Ceisteanna Samplacha Riail A & B Réamhagallaimh & Measúnú

Ceisteanna do Riail B (Réamhagallamh)

1. Cad is ainm duit?
2. Cén aois tú?
3. Cá bhfuil tú i do chónaí?
4. Inis dom faoi d'áit chónaithe..faoin tuath/sa bhaile srl.
5. An bhfuil aon deartháir nó deirfiúr agat?
6. Cé hé an duine is óige/sine sa chlann?
7. Cén scoil ina bhfuil tú ?
8. Inis dom faoin scoil.
9. Cad is ainm don Mhúinteoir atá agat (bunscoil)?
10. Cén t-ábhar is fearr leat ar scoil? Tabhair sampla dóibh.. mar shampla is aoibhinn liomsa Gaeilge. Agus cén fáth?
11. Cén t-ábhar nach maith leat? Cén fáth? ** Arís, is mór an chabhair é sampla a thabhairt dóibh chun an cheist a dheánamh níos soiléire mas gá.
12. An maith leat spórt?
13. An maith leat a bheith ag feáchaint ar an teilifís?
14. Cad é an clár teilifíse is fearr leat?
15. Cén lá a bhíonn sé ar siúl?
16. Cén t-am a bhíonn sé ar siúl ?
17. An bhfuil aon pheata agat sa bhaile ?
18. Cad a rinne tú inné? Mar shampla d'éirigh tú ag a seacht a chlog.. Chuaigh tú síos an staighre agus...
19. Cad a dheánann tú gach lá? Eiríonn tú ag a seacht a chlog, teánn tú síos an staighre..

Iarr orthu cúpla ceist a chur ort ansin.

Ceisteanna do Riail A (Réamhagallamh)

1. Inis dom fút féin.
2. Cá bhfuil tú i do chónaí?
3. An bhfuil aon fhadhbanna i do cheantar?
4. Inis dom faoi do chlann.
5. An réitíonn tú go maith leo?
6. Cén scoil ina bhfuil tú?
7. Inis dom faoin scoil.
8. Cad iad na hábhair scoile a dheánann tú?
9. Cén bhliain ina bhfuil tú ar scoil?
10. Cén t-ábhar is fearr leat ar scoil? Tabhair sampla dóibh.. mar shampla is aoibhinn liomsa Gaeilge. Agus cén fáth?
11. Cén t-ábhar nach maith leat? Cén fáth? ** Arís, is mór an chabhair é sampla a thabhairt dóibh chun an cheist a dheánamh níos soiléire más gá.
12. Conas a thagann tú ar scoil?
13. Inis dom faoi d'éide scoile. An maith leat é ?
14. Cad iad na rialacha atá sa scoil?
15. An raibh tú i gColáiste na bhFiann cheana? Má bhí, cén áit? Ar thaitin sé leat? Inis dom faoi le do thoil.
16. Cén caitheamh aimsire atá agat?
17. Inis dom faoi sin - spórt/ceol/teilifís.
18. An imríonn tú le foireann?
19. An leanann tú aon fhoireann sacair?

20. An raibh tú riamh ag ceolchoirm?
21. Cad é an grúpa ceoil is fearr leat?
22. Cad a rinne tú inné?
23. Cad a dhéanann tú gach lá?
24. An raibh tú riamh thar lear? Mar shampla sa Fhrainc, sa Spáinn?
25. Cad a dhéanann tú ag an deireadh seachtaine?
26. An úsáideann tú ríomhairí nó an t-idirlíon go minic?
27. Cén tslí bheatha atá uait tar éis na scoile?
28. An bhfuil aon suim agat sa pholaitíocht?
29. Cad a dheánfá dá mbuafá milliún euro?
30. Cad a dheánfá dá mbeifeá mar Thaoiseach ar an tír seo?

Arís, iarr orthu cúpla ceist a chur ort.

1. Ceisteanna do Riail B (Deireadh an chúrsa)

2. Cén teach ina raibh tú / Cén bord ag a raibh tú?
3. Inis dom faoi.
4. Cad is ainm don Chinnire a bhí agat?
5. Cárb as duit?
6. Inis dom faoi d'áit chónaithe..faoin tuath/sa bhaile srl.
7. An maith leat spórt?
8. Cad a rinne tú ag am spóirt anseo?
9. Cén grúpa ina raibh tú?
10. Cad a rinne sibh?
11. Ar bhain tú taitneamh as Spraoi? Cén fáth?
12. Cad a rinne tú inné? Mar shampla dhúisigh an Cinnire tú agus d'éirigh tú ar a seacht a chlog sa teach..
13. Cad a dheánann tú gach lá anseo de ghnáth? Éiríonn tú ag a seacht a chlog, teánn tú go dtí an bhialann agus..
14. Cén chuid den chúrsa a thaitin leat?/a bhí go maith?
15. Cad a rinne tú don amhrán boird/tí?
16. Cad a d'fhoghlaim tú sna ranganna?
17. Inis dom faoi cheacht amháin a d'fhoghlaim tú anseo.
18. Cad a dheánfaidh tú nuair a rachaidh tú abhaile?
19. An bhfuil tú ag dul ar saoire an samhradh seo?
20. Cad a thaitin leat faoin gcúrsa/ Cad nár thaitin leat?

Iarr orthu cúpla ceist a chur ort ansin.

1. Ceisteanna do Riail A (Deireadh an chúrsa)

2. Cén teach ina raibh tú / Cén bord ag a raibh tú anseo?
3. Inis dom faoi agus faoi na daoine a bhí ag do bhord/ i do theach.
4. Cad is ainm don Chinnire a bhí agat? Deán cur síos air/uirthi.
5. Cárb as duit?
6. Inis dom faoi d'áit chónaithe...faoin tuath/sa bhaile srl. An bhfuil aon fhadbhanna i d'áit chónaithe?
7. Cad a dheánfá chun an fhadhb seo a réiteach?
8. An bhfuil aon suim agat sa spórt?
9. Cad a rinne tú ag am spóirt anseo?
10. Cén grúpa ina raibh tú?
11. Cad a rinne sibh?

12. Ar fhoghlaim tú aon scil nua anseo?
13. Ar bhain tú taitneamh as Spraoi? Cén fáth?
14. Cén pháirt a ghlac tú sna hullmhúcháin do Spraoi.. feistis/ taispeántas srl..
15. Cad a rinne tú inné? Mar shampla dhúisigh an Cinnire tú agus d'éirigh tú ag a seacht a chlog sa teach..
16. Cad a dheánann tú gach lá anseo de ghnáth? Éiríonn tú ag a seacht a chlog, teánn tú go dtí an bhialann agus..
17. Cén chuid den chúrsa a thaitin leat?/a bhí go maith?
18. An raibh aon chuid nár thaitin leat?
19. An bhfuil moladh nó moltaí ar bith agat?
20. Cad a rinne tú don amhrán boird/ tí?
21. Cad a d'fhoghlaim tú sna ranganna?
22. Inis dom faoi cheacht amháin a d'fhoghlaim tú anseo.
23. Cad a dhéanfaidh tú nuair a rachaidh tú abhaile?
24. An bhfuil tú ag dul ar saoire an samhradh seo?
25. Cad a dhéanfa dá mbeifeá mar Bhainisteoir/Mhúinteoir ar an gcúrsa?
26. Cad a cheapann tú faoin nGaeilge anois tar éis trí seachtaine a chaitheamh á foghlaim ?

Iarr orthu cúpla ceist a chur ort ansin.

Forbairt Teanga

I measc na n-ábhar a chlúdófar i bhForbairt Teanga áirítear:

- An Aimsir
- Éadaí
- Béilí
- Ar Scoil
- Caitheamh Aimsire
- Na Baill Bheatha
- Cluichí
- Teilifís
- Siopa
- Gairmeacha Beatha
- Na Mothúcháin
- Beannachtaí
- Laethanta Saoire

Beidh na téamaí seo roinnte idir na Múinteoirí.

Aguisín 2 - Briathra Neamhrialta le Gníomhaíochtaí

Fearais riachtanacha:

Milseáin, mála scoile, cóipleabhar agus peann, ríomhaire agus scáileán.

- Socraigh cathaoir agus bord mar staighre
- Tóg Scoláirí 'Seán' agus 'Mamaí' os comhair an ranga.
- Meall freagraí ó na Scoláirí eile sa rang ina nduine agus ina nduine.
- Daingnigh an freagra trí chomhfhoghlaim.

Treoir

Tá sé thar a bheith tábhachtach go múinfí an rannóg seo go fuinniúil bríomhar.

Tá dhá ghné sa rannóg:

- Na Briathra Neamhrialta á gcleachtadh agus gníomhaíocht ag gabháil leo.
- Agallaimh Réamhdhéanta ina bhfuil na briathra á n-ionramháil in aimsirí difriúla.

Gníomhaíocht

Céim 1

Múinteoir	Abair le Seán DUL suas an staighre
Scoláire	A Sheáin, TÉIGH suas an staighre (Ná bogadh sé go mbeidh an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Céard a tharla?
Scoláire	CHUAIGH Seán suas staighre
Múinteoir	Abair le Seán TEACHT anuas
Scoláire	A Sheáin, TAR anuas (Ná bogadh sé go mbeidh an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Céard a tharla?
Scoláire	THÁINIG sé anuas
Múinteoir	Abair le Mamaí milseáin a THABHAIRT do Sheán
Scoláire	A Mhamaí, TABHAIR milseáin do Sheán. (Ná tugadh sí do é go mbeidh an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Céard a tharla?
Scoláire	THUG Mamaí milseán do Sheán

Múinteoir	Abair le Seán 'go raibh maith agat' a RÁ
Scoláire	A Sheáin, ABAIR 'go raibh maith agat' (Ná habradh sé é go mbeidh an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Céard a tharla?
Scoláire	DÚIRT sé 'go raibh maith agat'
Múinteoir	Abair le Seán an milseán a ITHE
Scoláire	A Sheáin, ITH an milseán (Ná hitheadh sé é go mbeidh an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Céard a tharla?
Scoláire	D'ITH sé an milseán
Múinteoir	Abair le Seán a mhála a FHÁIL

Scoláire	A Sheáin, FAIGH do mhála (Ná faigheadh sé é go mbeidh an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Céard a tharla?
Scoláire	FUAIR sé a mhála
Múinteoir	Abair le Seán BREITH ar a chóipleabhar agus ar a pheann
Scoláire	A Sheáin, BEIR ar do chóipleabhar agus do pheann (Ná beireadh sé orthu go mbeidh an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Céard a tharla?
Scoláire	RUG sé ar a chóipleabhar agus ar a pheann
Múinteoir	Abair le Seán a cheachtanna a DHÉANAMH
Scoláire	A Sheáin, DÉAN do cheachtanna (ná déanadh go mbeidh an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Céard a tharla?
Scoláire	RINNE sé a cheachtanna
Múinteoir	Abair le Seán a BHEITH ag caint
Scoláire	A Sheáin, BÍ ag caint (ná lig dó labhairt go mbeidh an chomhfhoghlaim déanta) Tosnaíonn sé anois ar 'blea, blea... a rá
Múinteoir	Céard a bhí ar siúl aige?
Scoláire	BHÍ sé ag caint.

Céim 2

Ba chóir tosú anois ag cur na mbriathra atá múinte agat i gCéim 1 le chéile ibhfoirm scéilín. Moltar go gcleachtfaí na gníomhaíochtaí i ndiaidh a chéile.

Toisc gur annamh a úsáidtear na briathra FEIC agus CLOS sa Mhódh Ordaitheach, níor tugadh isteach iad go dtí anois.

1. Tosaigh leis an oide ag déanamh na ngníomhaíochtaí:

Téann an Múinteoir suas an staighre, Cuireann sé ceist:	
"Céard a rinne mé?"	CHUAIGH tú suas an staighre
Déanann an Múinteoir geaitse iontais nuair a fheiceann sé an tsíleáil	
"Céard a chonaic mé?"	CHONAIC tú an tsíleáil
Cuireann an Múinteoir lámh lena chluas. Deir sé 'Chuala mé torann thíos fúm.'	
"Céard a chuala mé?"	CHUALA tú torann thíos fút
Tagann sé anuas an staighre.	
"Céard a rinne mé?"	THÁINIG tú anuas an staighre
Tugann Mamaí milseán dó.	
"Céard a tharla?"	THUG Mamaí milseán duit
Deir an Múinteoir 'Go raibh maith agat.'	
"Céard a dúirt mé?"	DÚIRT tú 'go raibh maith agat'
Itheann an Múinteoir milseán.	
"Céard a rinne mé?"	D'ITH tú an milseán
Faigheann an Múinteoir a mhála.	
"Céard a fuair mé?"	FUAIR tú do mhála
Beireann an Múinteoir ar a pheann agus ar a chóipleabhar.	
"Céard a rinne mé?"	RUG tú ar do pheann agus ar do chóipleabhar
Déanann an Múinteoir geaitse ag déanamh ceachtanna.	

“Céard a rinne mé?”	RINNE tú do cheachtanna
Tosaíonn an Múinteoir ag rá ‘blea, blea’	
“Céard a bhí ar siúl agam?”	BHÍ tú ag caint

2. Téann Scoláirí amach leis na gníomhaíochtaí a dhéanamh go tapa gan aon caint ar siúl. D’fhéadfaí comórtas a bheith ann féachaint cé acu is sciobtha a dhéanfaidh na gníomhaíochtaí go leanúnach.

3. Déanadh Scoláire gníomh. Cuir an cheist: “Céard a tharla? Nuair a bhíonn sin déanta tríd síos uair nó dhó, faigh an scéal mar aonad.

CHUAIGH Seán suas staighre	D’ITH sé an milseán
CHONAIC sé an tsíleáil.	FUAIR sé a mhála
CHUALA sé torann thíos faoi	RUG sé ar a chóipleabhar agus ar a pheann
THÁINIG sé anuas	RINNE sé a cheachtanna
THUG a Mhamaí milseán dó	BHÍ sé ag caint
DÚIRT sé ‘go raibh maith agat’	

4. Déan cleachtadh ag úsáid na dtéarmaí

- An tseachtain seo caite
- Anuraidh
- Coicís ó shin srl

Céim 3

Díreach mar atá i gCéim 1, ach gur Bríd Dhána atá ann. Ní dhéanann sí aon rud a deirtear léi a dhéanamh.

Múinteoir	Abair le Bríd DUL suas an staighre
Scoláire	A Bhríd, TÉIGH suas an staighre (Croitheadh sí a cloigeann)
Múinteoir	AN nDEACHAIGH Bríd suas an staighre?
Scoláire	NÍ DHEACHAIDH Bríd suas an staighre (Cuir suas an staighre í nuair atá an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Abair le Bríd TEACHT anuas
Scoláire	A Bhríd, TAR anuas (Croitheadh sí a cloigeann)
Múinteoir	AR THÁINIG Bríd anuas?
Scoláire	NÍOR THÁINIG Bríd anuas (Tabhair anuas í nuair atá an chomhfhoghlaim déanta)
Múinteoir	Abair le Mamaí gan milseán a THABHAIRT do Bhríd
Scoláire	A Mhamaí, NÁ TABHAIR milseán do Bhríd (Cuireadh Mamaí a lámha fillte trasna a cliabhraigh)
Múinteoir	AR THUG Mamaí milseán do Bhríd?
Scoláire	NÍOR THUG Mamaí milseán do Bhríd
Múinteoir	Abair le Bríd ‘go raibh maith agat’ a RÁ
Scoláire	A Bhríd, ABAIR ‘go raibh maith agat’ (Croitheadh sí a cloigeann)
Múinteoir	AN nDÚIRT Bríd ‘go raibh maith agat’ le Mamaí?
Scoláire	NÍ DÚIRT Bríd ‘go raibh maith agat’ le Mamaí
Múinteoir	Abair le Bríd a mála a FHÁIL
Scoláire	A Bhríd, FAIGH do mhála (Croitheadh sí a cloigeann)
Múinteoir	AN bhFUAIR Bríd a mála?
Scoláire	NÍ bhFUAIR Bríd a mála
Múinteoir	Abair le Bríd BREITH ar a cóipleabhar agus ar a peann
Scoláire	A Bhríd, BEIR ar do chóipleabhar agus ar do pheann (Croitheadh sí a cloigeann)

Múinteoir	AR RUG Bríd ar a cóipleabhar agus ar a peann?
Scoláire	NÍOR RUG Bríd ar a cóipleabhar NÁ ar a peann
Múinteoir	Abair le Bríd a ceachtanna a DHÉANAMH
Scoláire	A Bhríd, DÉAN do cheachtanna (Croitheadh sí a cloigeann)
Múinteoir	AN nDEARNA Bríd a ceachtanna?
Scoláire	NÍ DHEARNA Bríd a ceachtanna
Múinteoir	Abair le Bríd a BHEITH ag caint
Scoláire	A Bhríd, BÍ ag caint (Croitheadh sí a cloigeann)
Múinteoir	AN RAIBH Bríd ag caint?
Scoláire	NÍ RAIBH Bríd ag caint

Céim 4

Bríd Dhána ar Mhodh na Scéalaíochta. Chabhródh athdhéanamh tapa ar Scéal Sheáin (Céim 2, Mír 3) mar thús dó seo.

NÍ DHEACHAIGH Bríd suas an staighre	NÍ DÚIRT sí 'go raibh maith agat'
NÍ FHACA sí an tsíleáil	NÍOR ITH sí an milseán
NÍOR CHUALA sí torann thíos fúithi	NÍ bhFUAIR sí a mála
NÍOR THÁINIG sí anuas	NÍOR RUG sí ar a cóipleabhar NÁ ar a peann
NÍOR THUG Mamaí milseán di	NÍ DHEARNA sí a ceachtanna
	NÍ RAIBH sí ag caint

Déan cleachtadh ag úsáid na dtéarmaí:

- An tseachtain seo caite
- Anuraidh
- Coicís ó shin srl

Céim 5

1. Na briathra á gcleachtadh ag briseadh leanúnachas an scéil.

Céard faoi Mhamaí agus na milseáin?	Céard faoi na milseáin?
Céard a rinne Seán ar dtús?	Céard faoin torann?
Céard a rinne Bríd ar dtús?	Inis dom faoi Bhríd agus a ceachtanna.

2. Ceisteanna leis na briathra a chleachtadh i gcomhthéacsanna nua sa chaoi is go ndéanfaidh siad a gcuid féin díobh.

Cá ndeachaigh tú aréir tar éis an chéilí?	Cén chaoi ar tháinig tú anseo? ...srl...
An bhfaca tú rud ar bith aisteach inné?	

3. Cuireadh na Scoláirí ceisteanna ar an Oide.

4. Roinn an rang agus cuireadh leath amháin ceisteanna ar an leath eile.

Céim 6

Cleachtadh ar an scéal atá i gCéim 2, Mír 3 agus ar an scéal atá i Staid 4 ag úsáid:

- Gach uile seachtain
- Gach mí ...srl...

Céim 7

Cleachtadh ar an scéal atá i gCéim 2, Mír 3 agus i Staid 4 ag úsáid:

- Amárach
- An tseachtain seo chugainn ...srl...

Céim 8**'DÁ'**

Geáitse an Mhúinteora	Ceist an Mhúinteora	Freagra le Múineadh
Taispeáin go bhfuil tú bacach. Abair:	Tá mé bacach. Níl mé in ann siúl. Céard a dhéanfainn dá mbeinn in ann siúl?	Rachfá suas an staighre dá mbeifeá in ann siúl
Cuir lámh taobh thiar de do chluas ag taispeáint go bhfuil tú bodhar. Abair:	Ha? Ha? Céard? Tá mé bodhar. Níl mé in ann cloisteáil. Céard a tharlódh dá mbeinn in ann cloisteáil?	Chloisfeá torann thíos fút dá mbeifeá in ann cloisteáil
Taispeáin go bhfuil tú bacach arís. Abair:	Céard a tharlódh dá mbeinn in ann siúl?	Thiocfá anuas dá mbeifeá in ann siúl
Taispeáin nach bhfuil aon mhilseán ag Mamaí. Abair:	Níl aon mhilseán ag Mamaí. Ní féidir léi ceann a thabhairt dom. Céard a dhéanfadh Mamaí dá mbeadh milseán aici?	Thabharfadh Mamaí milseán duit dá mbeadh ceann aici
Taispeáin nach bhfuil aon mhilseán agat. Abair:	Níl aon mhilseán agam. Ní féidir liom é a ithe. Céard a dhéanfainn dá mbeadh milseán agam? Céard a déarfainn le Mamaí dá dtabharfadh sí milseán dom?	D'íospfá é dá mbeadh ceann agat. Déarfá 'go raibh maith agat' le Mamaí dá dtabharfadh sí milseán duit
Taispeáin nach bhfuil aon mhála agat. Abair:	Níl aon mhála agam. Céard a dhéanfainn dá mbeadh mála agam?	Gheobhfá do mhála dá mbeadh ceann agat
Tarraing síos do mhuingille agus clúdaigh do lámh. Abair:	Níl aon lámh agam. Céard a dhéanfainn dá mbeadh lámh agam?	Bhéarfá ar do pheann agus ar do chóipleabhar dá mbeadh lámh agat
Tarraing síos do dhá mhuingille. Abair:	Níl mé in ann mo cheachtanna a dhéanamh. Céard a dhéanfainn dá mbeinn in ann?	Dhéanfá do cheachtanna dá mbeifeá in ann
Taispeáin nach bhfuil tú in ann labhairt. Tosaigh ag caint le do mhéara. Abair:	Tá mé balbh. Níl mé in ann labhairt. Céard a dhéanfainn dá mbeinn in ann?	Bheifeá ag caint dá mbeifeá in ann

CLEACHT:

a) Céim a 8 uile leis na briathra thuas ag cur isteach

'Ní..... dá n-iarrfaí ort'

m.sh. 'Ní rachfá suas an staighre dá n-iarrfaí ort.'

'Ní bhfaighfeá do mhála dá n-iarrfaí ort é a fháil.' srl.

b) Na Scoláirí ag déanamh na ngeáitsí agus na ngníomhaíochtaí uile nó go mbeidh....fainn; .....fá; .....fadh sé / sí; .....faimís; .....fadh sibh; .....faidís siad déanta.

c) Céim 8 uile leis na briathra thuas ag cur isteach 'murach'.

m.sh. 'Chloisfeá torann thíos fút murach go bhfuil tú bodhar.'

'Dhéanfá do cheachtanna murach go bhfuil tú leisciúil.'

Céim 9

Ceisteanna leis na briathra a chleachtadh i gcomhthéacsanna nua.

a) Oide ar na scoláirí: Céard a dhéanfá dá mbeadh an scoil dúnta?

Céard a dhéanfá dá mbeadh ocras ort? &rl

b) Scoláirí ar an oide.

c) Scoláirí ar a chéile.

Céim 10

Claoninsint Gach Aimsir:

An gníomh á dhéanamh ag Scoláire (Seán).

Múinteoir ag fiafraí céard a rinne Seán.

Scoláire : (Pádraig) ag tabhairt freagra.

Múinteoir: Céard a dúirt Pádraig?

Scoláire : Dúirt sé go ndeachaigh Seán suas an staighre srl.

Aguisín 3 - Briathra Neamhrialta in Agallaimh Réamhdhéanta

An Briathar:	FEIC	TÉIGH
	CLOIS	TABHAIR
	TAR	ABAIR
	ITH	BEIR
	FAIGH	DÉAN
	BÍ	

Agallamh a 1

An Briathar FEIC - Bean ag Ceannach Scátháin

Siopadóir	Breathnaigh isteach sa scáthán sin GO bhFEICE tú thú féin.
Bean	Ach NÍ FHEICIM dada.
Siopadóir	Fan GO bhFEICE mé. Anois, tá sé glan. AN bhFEICEANN tú thú féin anois?
Bean	FEICIM ach D’FHEICFINN níos fearr mé féin DÁ mBEADH an scáthán níos glaine.
Siopadóir	Is fíor duit. NÍ FHEICFEÁ dada inti seo. Seo scáthán eile duit.
Bean	Muise, ceapaim GO bhFACA mé mé féin níos fearr sa chéad cheann.
Siopadóir	Ach nach ndúirt tú GO bhFACA tú salachar ar an gcéad cheann?
Bean	CHONAIC, ach MÁ CHONAIC féin, CHONAIC mé mé féin níos fearr ná mar a FHEICIM inti seo.
Siopadóir	Muise, NÁR FHEICE Dia an t-ádh ort mura deacair thú a shásamh!
Bean	NÁR FHEICE Sé ortsa é ach an oiread muise, mura tú atá cantalach!
Siopadóir	Ó, lá maith agat. FEICFIDH mé arís thú

Agallamh a 2

An Briathar CLOIS - Beirt Chailíní ag Éisteach leis na hÉin

Máire	AN gCLOISEANN tú an chuach, a Bhríd?
Bhríd	NÍ CHLOISIM. NÍOR CHUALA mé an chuach riamh.

Máire	Ara, tá tú bodhar. Éist go cúramach agus CLOISFIDH tú í. AN gCLOISEANN tú anois í?
Bríd	NÍ CHLOISIM. NÍ CHLOISEANN tusa í ach an oiread. Níl tú ach ag ligean ort féin GO gCLOISEANN.
Máire	Glan amach do chluasa agus CLOISFIDH tú í. Anois AN gCLOISEANN tú í?
Bríd	NÍ CHLOISIM. Ní CHLOISFINN í dá nglanfainn mo chluasa seacht n-uaire déag is fiche mar níl sí ann.
Máire	CLOISFEÁ í dá dteastódh uait í a CHLOISTEÁIL.
Bríd	B'fhéidir GO gCLOISFIDH mé amárach í. Meas tú AN gCLOISFIDH?
Máire	Á muise, CLOISFIDH MÁ CHLOISEANN. An bhfuil a fhios agat GO gCLOISTEAR an chuach i gcónaí i mí Aibreáin?
Bríd	AN gCLOISTEAR? Ní raibh a fhios agam é sin.
Máire	Ara, níl a fhios agatsa dada, a chluasacháin
Bríd	Ach nach ndúirt mé leat NÁR CHUALA mé riamh í?

Agallamh a 3

An Briathar ITH - Bean an Tí agus Cailín Stuacach

Bean an Tí	ITH do bhéile anois. Maith an cailín.
Cailín	NÍ ÍOSFAIDH mé. ITH thú féin é.
Bean an Tí	MURA nITHEANN tú é, beidh tú tinn.
Cailín	DÁ nÍOSFAINN é sin, is cinnte go mbeinn tinn.
Bean an Tí	Ach D'ITH tú gach uile bhéile a thug mé duit go dtí seo.
Cailín	MÁ D'ITH féin, NÍ ÍOSFAIDH mé iad níos mó.
Bean an Tí	Seo, seo. ITHEANN gach uile dhuine sa teach a mbéilí agus ní bhíonn siad ag clamhsán.
Cailín	NÍ ITHEANN siad muise. Ligeann siad orthu féin GO nITHEANN.
Bean an Tí	AN nÍOSFÁ é dá gcuirfinn anlann air?
Cailín	NÍ ÍOSFAINN é DÁ gcuirfeá uachtar reoite air. Sin é anois agat é.
Bean an Tí	Ó GO nITHE an diabhal thú; Tá mé cráite agat.

Agallamh a 4

An Briathar FAIGH - Ag dul chuig na Pictiúir

Máirín	A Mhamaí, tá mé ag dul chuig na pictiúir anocht. AN bhFAIGHIDH tú mó chóta ó na glantóirí dom, le do thoil?
Mamaí	GHEOBHAIDH. AN bhFAIGHIDH mé rud ar bith eile duit?
Máirín	FAIGH. FAIGH stocaí nua dom le do thoil.
Mamaí	NÍ bhFAIGHIDH mé. FUAIR mé péire nua duit an tseachtain seo caite.
Máirín	Ach caithfidh mé péire nua a FHÁIL go luath. Tá siad seo ionann is a bheith caite.
Mamaí	FAIGHEANN tú péire nua gach aon dara seachtain. Tá mé bánaithe agat.
Máirín	Is NACH bhFAIGHEANN mo dheirfiúr péire nua gach aon dara lá?
Mamaí	MÁ FHAIGHEANN féin, íocann sí féin astu.
Máirín	Fan GO bhFAIGHE mise post agus GHEOBHAIDH mé péire nua gach uile lá.

Agallamh a 5

An Briathar BÍ - Buachaill ag Déanamh Coinne le Cailín

Buachaill	AN mBEIDH tú ag an damhsa san oíche amárach?
Cailín	NÍ BHEIDH. Cad chuige?
Buachaill	Ó, DÁ mBEIFEÁ ann BHEINN in ann A BHEITH ag caint leat.
Cailín	Muise go deimhin. NÍ BHÍMSE ag iarraidh A BHEITH ag caint leatsa.
Buachaill	Ach BÍONN tú sásta i gcónaí A BHEITH ag caint liom ag an damhsa.
Cailín	MÁ BHÍONN féin, NÁ BÍODH dul amú ort mar gheall orm.
Buachaill	Á, BEIDH tú ann. NACH mBEIDH?
Cailín	NÍ BHEIDH agus sin sin.
Buachaill	DÁ mBEADH airgead agam le thú a thabhairt ann, BHEIFEÁ sásta, nó AN mBEIFEÁ?
Cailín	NÍ BHÉINN sásta DÁ mBEIFEÁ chomh saibhir le Damer.
Buachaill	Á, BÍ go deas liom. BHÍTEÁ go han-deas liom i dtosach.
Cailín	NÍ BHÍNN. Agus MÁ BHÍ, NÍ RAIBH mé go deas leat aréir.
Buachaill	(Ag canadh) MÁ BHÍONN tú liom, BÍ liom, A chuisle geal mó chroí; MÁ BHÍONN tú liom, BÍ liom gach uile orlach de do chroí...
Bean	Muise. Fear plé duit.
Cailín	Hmm.... NÁ BÍ ag súil le gach uile orlach de mó chroise.
Buachaill	NÁ RAIBH maith agat mar sin.

Agallamh a 6

An Briathar TÉIGH - Beirt Bhuachaillí a bhí ag Troid

Cóilín	TÉIGH síos ar do dhá ghlúin anois agus tabharfaidh mé pardún duit.
Máirtín	NÍ RACHAIDH mé muise. NÍ RACHAINN ar mo ghlúine d'aon duine.
Cóilín	MURA RACHAIDH tú ar do ghlúine, buailfidh mé snaidhm eile ort.
Máirtín	Is cuma liom. NÍ DHEACHAIGH mé ar mo ghlúine d'aon duine riamh.
Cóilín	Is NACH dTÉANN tú ar do ghlúine os comhair na haltóra?
Máirtín	Ó TÉIM. Ach ní hionann sin is a rá GO RACHAIDH mé ar mo ghlúine duitse ná d'aon duine eile ach an oiread.
Cóilín	TÉIGH ar do ghlúine, a deirim.
Máirtín	NÍ RACHAIDH mé.
Cóilín	TÉIGH ar do ghlúine nó NÍ RAICHAIDH tú slán abhaile.
Máirtín	NÁR THÉ an phlá tharat.

Agallamh a 7

An Briathar TABHAIR - Buachaill agus Siopadóir

Buachaill	AN dTABHARFAIDH tú bosca toitíní dom le do thoil?
Siopadóir	NÍ THABHARFAIDH mé. Tá tú ró-óg.
Buachaill	Á, maith an fear. Beidh mé an-bhíoch díot MÁ THUGANN.
Siopadóir	Dúirt mé leat NACH dTABHARFAINN agus sin sin.
Buachaill	Ach THUG tú toitíní do mo chara Seán inné.
Siopadóir	NÍOR THUG mé.
Buachaill	Agus TUGANN tú do na buachaillí eile iad gach uile lá.
Siopadóir	Fuist, a deirim, NÍ THUGAIM. NÍ THUGANN aon siopadóir toitíní do dhaoine óga.

Buachaill	AN dTABHARFÁ dóibh iad DÁ dTABHARFAIDIS tuilleadh airgid duit?
Siopadóir	Go deimhin, NÍ THABHARFAINN.
Buachaill	Ach cén fáth nach féidir leat iad a THABHAIRT dom?
Siopadóir	NÍOR THUG mé toitíní riamh do bhuachaillí óga. NÍ THUGAIM agus NÍ THABHARFAIDH. NÍ THABHARFAINN duit iad ar mhíle euro agus sin sin. Bí ag imeacht.
Buachaill	Muise, GO dTUGA an diabhal coirce duit agus clocha beaga tríd.

Agallamh a 8

An Briathar ABAIR - Buachaill Gáirsiúil agus Buachaill Óg Múinte

Buachaill Gáirsiúil	ABAIR an focal seo D.....
Buachaill Múinte	NÍ DÉARFAIDH mé.
Buachaill Gáirsiúil	Ach DÚIRT tú rud níos measa inné.
Buachaill Múinte	NÍ DÚIRT mé. NÍ DEIRIM riamh rudaí gáirsiúla agus NÍ DÉARFAIDH.
Buachaill Gáirsiúil	AN nDÉARFÁ é, DÁ dtabharfainn deich euro duit?
Buachaill Múinte	NÍ DÉARFAINN é DÁ dtabharfá €100 dom.
Buachaill Gáirsiúil	Ach DEIR na buachaillí móra é seo gach uile lá.
Buachaill Múinte	MÁ DEIR féin, is cuma liomsa. NÍ DÉARFAIDH mise é agus sin sin.
Buachaill Gáirsiúil	DEIRTEAR an focal seo i gcónaí ar an bpáirc peile.
Buachaill Múinte	NÍ DEIRTEAR go deimhin. NÍ DÚRADH riamh é sa scoil seo againne.
Buachaill Gáirsiúil	DÉARFAIDH tú é nuair a fhásfaidh tú suas. Fan go bhfeice tú.
Buachaill Múinte	NÍ DÉARFAIDH mé. MÁ DEIRIM, tá súil agam gur sciarradh focail a bheidh ann.

Agallamh a 9

An Briathar BEIR - Beirt ag Tarraingt Téide

Seán	Á, BEIR greim cheart ar an rópa, a phlobaire.
Pádraig	Á, GO MBEIRE an diabhal ort. Nach bhfuil mé AG BREITH air?
Seán	Ach níl tú AG BREITH air mar is ceart. Féach an chaoi a mBEIRIMSE air.
Pádraig	Sea. RUG tú air inné freisin ach scaoil tú uait é.
Seán	BÉARFAIDH mé ar do mhúineál MURA mBEIREANN tú ceart ar an rópa.
Pádraig	Á, BEIR thú féin air má tá tú chomh hiontach sin.
Seán	An mBÉARFÁ greim cheart air DÁ dtabharfainn deich euro duit?
Pádraig	NÍ BHÉARFAINN air anois DÁ dtabharfá céad euro dom.
Seán	Á seo, ná bí mar sin. Grá mo chroí thú agus BEIR ar an rópa uair amháin eile.
Pádraig	Nuair a RUG mé air, dúirt tú GUR RUG mé mícheart air. Gach uile uair A BHEIRIM air, deir tú GO mBEIRIM mícheart air. BÉARFAIDH mé air uair amháin eile, ach má osclaíonn tú do bhéal.....
Seán	Maith an fear. Leag ort anois. Tarraing. A dhiabhail.

Agallamh a 10

An Briathar DÉAN - Máistir agus Buachaill Dána

Máistir	An tusa a RINNE é?
Brian	Céard é, a mháistir? NÍ DHEARNA mise dada.

Máistir	AN nDEARNA tú é, a deirim?
Brian	Ach céard é féin, a mháistir? Gach uile rud A DHÉANTAR, cuirtear an milleán ormsa.
Máistir	RINNE tú nó NÍ DHEARNA tú é. Cé acu?
Brian	Ach céard é, a mháistir? MÁ RINNE mé é, NÍ DHÉANFAIDH mé arís é. Geallaim duit.
Máistir	Is tusa A DHÉANANN gach uile rud sa scoil seo.
Brian	Ach NÍ DHÉANAIM gach uile rud, a mháistir. DÉANANN na buachaillí eile.....
Máistir	DÉANFAIDH mé smidiríní díot mura stopann tú.
Brian	DÁ nDÉANFAINN é, cibé ar bith céard é féin, DÉARFAINN leat é, a mháistir.
Máistir	DHÉANFÁ é..... Go deimhin is tusa an buachaill A DHÉANFADH.
Brian	Ach céard a RINNE mé, a mháistir, MÁ RINNE mé é?
Máistir	Bhuel, b'fhéidir NACH nDEARNA tú é ach MÁ RINNE.....
Brian	Muise, GO nDÉANA Dia trócaire orm MÁ RINNE mé é, ach céard é, a mháistir?
Máistir	Ara, ná bac leis. NÁ DÉANTAR arís é cibé ar bith cé a RINNE é.

Aguisín 4 - Téarmaí Laethúla an Chúrsa

Baintear úsáid as na habairtí seo gach lá ag Cinnirí, Ardchinnirí agus Múinteoirí

Ar maidin

Dúisigh / Dúisígí

Éirigh / Éirígí

Tá sé ceathrú chun a hocht (Am).

Beidh mé ar ais i gceann cúig nóiméad.

Cuir / Cuirigí oraibh bhur gcuid éadaí.

Glan / Glanaigí an seomra.

Cóirígí an leaba / na leapacha

Néataigh / Néataígí an seomra.

Béile

Déarfaidh mé an phaidir.

Ar mhaith leat sú oráiste / arán / srl.

Bhí an dinnéar sin blasta.

An bhfuil siúcra uait?

An bhfuil do dhóthain agat?

Ar mhaith leat tuilleadh tae?

An dtabharfaidh tú/sibh cabhair dom an bord a leagan?

Gheobhaidh mé na babhlaí.

Spórt

Maith thú / togha fir / togha mná.

Lean ort Leagnaigí oraibh.

An-iarracht go deo.

Rinne tú do dhícheall.

Nár laga Dia thú.

Ar aghaidh leat/libh!

Cad a cheapann tú?

An bhfuil tú sásta leis sin?

Céilí

Beirt os comhair beirte.

Seasann an cailín ag gualainn dheis an bhuachalla.

Lámha in airde

'Rogha na mBuachaillí, Rogha na gCailíní.

San oíche

'Oíche mhaith'. Bíodh codladh maith agat/agaibh

Bíodh brionglóirí deasa agat/agaibh.

Glanaigí na fiacla.

Réitígí don leaba.

Téigí a chodladh.

Eile

Bígí cúramach.

Éistigí

Déanaigí Ciorcal

Stopaigí

Tosaigí le chéile

Tá ocras orm. (tart, tuirse, slaghdán)

Tá mé ag iarraidh ... /... Teastaíonn _____ uaim.

An dtabharfaidh tú _____ dom le do thoil?

Sín chugam an t-im.

An bhfuil cead agam _____ a fháil?

An bhfuil ceist ag aon duine?

Abair os ard é / Abair arís é

An bhfuil sé sin soiléir?

Inis dom cad a rinne tú

Féach orm

Tar liom

Cá bhfuil _____?

Tabhair dom _____

An bhfuil tú ceart go leor?

Cad a tharla?

Aguisín 5 - Seanfhocail

- Níl aon tinteán mar do thinteán féin.
- Giorraíonn beirt bóthar.
- Bíonn blas ar an mbeagán.
- Is maith an t-anlann an t-ocras.
- Is maith an scéalaí an aimsir.
- Ní neart go cur le chéile.
- Tús maith leath na hoibre.
- An té nach bhfuil láidir, ní foláir dó bheith glic.
- Ní trom an tualach an léann.
- Ní thagann ciall roimh aois.
- Ní bhíonn saoi gan locht.
- Is minic a bhris béal duine a shrón.
- Is binn béal ina thost.
- Filleann an feall ar an bhfeallaire.
- Aithníonn ciaróg ciaróg eile.
- Is glas iad na cnoic i bhfad uainn.
- Bíonn an fhírinne searbh.
- Fág an drochscéal san áit a bhfuair tú é.

Náthanna

- i mo thuairim féin
- Mar is eol do chách
- Tá an rialtas ar nós cuma liom faoi
- Dála an scéil
- Is iomaí uair a chuala mé
- Sa deireadh thiar thall..
- Níl ann ach caint san aer
- Cuireadh fáilte Uí Cheallaigh romham

Aguisín 6 - Áiseanna Múinteoireachta Molta

Graiméar / Foclóirí

- Foclóir Gaeilge-Béarla (Niall Ó Dónaill)
- Foclóir English-Irish (Tomás De Bhaldraithe)
- Consise English-Irish (Ó Mianáin)
- Cruinnscriobh na Gaeilge (Ciarán Mac Murchaidh)
- Briathra na Gaeilge (Folens)
- Graiméar an Draoi (Edco)
- Foclóir Litríochta agus Critice (An Gúm)
- Cleachtadh agus Scriobh

Foclóirí ar líne

- www.focloir.ie Gaeilge<>Béarla.
- www.teanglann.ie
- www.acmhainn.ie Foclóirí, liostaí téarmaíochta, agus téacsanna faoi cheird an aistriúcháin
- www.tearma.ie Gaeilge<>Béarla. Bunachar sonraí de théarmaí Gaeilge
- www.potafofocal.com
- www.tuairisc.ie (Iontach don CT agus don na SP)

Saibhreas

- Fuinneamh nua (Edco)
- An dTuigeann tú? (CJ Fallon)
- Draíocht (Gill & McMillan)
- Cóir Ghaoithe (Coláiste Mhuire Marino)
- Gaeilge Abú 1,2,3 (Folens)

Cluastuiscint

- Cogar i gCluas (Edco)
- Éistimis (Celtic Press)
- Éist le Chéile (Edco)
- An dTuigeann tú?
- Éist leis seo (Pól Mac Murchú)

Teilifís

- <http://www.tg4.tv/> Craoladh beo agus podchraoltaí ón gcartlann.

Raidió

- <http://www.rte.ie/rnag/> Craoladh beo agus podchraoltaí ón gcartlann.
- www.rrr.ie Raidió Náisiúnta Gaeilge don Aos Óg.

Áiseanna eile

- www.seomraranga.com
- www.ranganna.com
- <http://ga.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%ADomhleathanach> Ciclipéid le hiontrálacha as Gaeilge.
- <http://www.logainm.ie> Bunachar logainmneacha na hÉireann
- www.snag.ie eolas faoi imeachtaí áitiúla atá ar siúl, na comórtais atá eagraithe agus na gníomhaíochtaí is féidir a úsáid sa seomra ranga nó sa scoil i gcoitinne.
- www.gaeilge.ie eolas anseo faoi go leor rudaí a bhaineann leis an nGaeilge agus le múineadh na Gaeilge

- www.antoireachtas.ie Brúigh an nasc ‘Fís agus Fuaim’ le féachaint ar agus le héisteacht le cuid de na hamhráin a canadh ag an Oireachtas i mbliana.
- www.scoilnet.ie
- www.clubleabhar.com
- www.teg.ie Teastas Eorpach na Gaeilge.
- www.cnag.ie (An Siopa Leabhar)
- www.spraoi-online.com (Sraith Póstaeir)

Áiseanna breise

- Smeach-chairt
- Póstaer Gael Linn
- Féiríní saor in aisce ó Glór na nGael Foras na Gaeilge
- Dréimire (Gael Linn)
- Teilgeoir
- Kahoot
- Quizlet
- Duolingo
- <https://www.siopagaeilge.ie/collections/posters>
- <https://www.twinkl.ie/resource/roi2-gl-037-display-posters-bhair-scoile-irish-gaeilge>

Aguisín 7 - Amhráin na gCúrsaí

Amhrán na gCúrsaí 2025

Meicsiceo (Mundy) (Cúrsa Coicise)

'S'má théann muid síos go Meicsiceó
'mbeidh saol níos fearr ann?
'S cad tá cearr lenár gcuid grá?
An dtógfaidh an ghrian slán é?
Ba cheart dúinn seans a thabhairt dár ngrá,
Gan tú thart bhí'n saol dom chrá, 's thug tú slán mé
'S'na botúin bheaga ghránn'
I bhfad níos mó ná uair amháin, 's'níor thug sí orm é

Curfá:

Abair liom, beidh saol níos fearr ann?
's an ghrian a thógfaidh ar ngrá slán,
Cibé fad gur tú mo leanán.
Is cuma liomsa, Is cuma lioms

'S'má théann muid síos go Meicsiceó
An mbeidh tús nua ann?
Feicfear an lá a ghabháil faoi scáth
's'an oích' a ghabháil chun cinn ann.
Cois abhann peacaí tráth a bhíos,
'Is'mé ag iarraidh bheith istigh, 's thug sí slán mé
Is rinn' mé dearmad ar an lá,
I mí na Nollag – í a chrá, 's'níor thug sí orm é

Curfá x2

Bean Pháidín (Cúrsa Coicise)

Curfá:

'S é'n trua nach mise, nach mise
'S é'n trua nach mise bean Pháidín
'S é'n trua nach mise, nach mise
'S an bhean atá aige bheith cailte

Rachainn go Gallaí go Gallaí
Is rachainn go Gallaí le Pháidín
Rachainn go Gallaí go Gallaí
Is thiocfainn abhaile sa mbád leis
(Curfá)
Rachainn go haonach an Chlocháin
Is siar go Béal Á' na Báighe
Bhreathnóinn isteach tríd an bhfuinneog
A' súil is go bhfeicfinn bean Pháidín
(Curfá)

Go mbristear do chosa, do chosa
Go mbristear do chosa 'bean Pháidín
Go mbristear do chosa, do chosa
Go mbristear do chosa 's do chnámha

(Curfá)

Chaith mé mo bhróga, mo bhróga
Chaith mé mo bhróga i ndiaidh Pháidín

Chaith mé mo bhróga, mo bhróga
Chaith mé na boinn is na sála.

Hey! (Dirty 9's) (Cúrsa Coicise)

Tréimhse dian, ach dhúisigh mé arís, le mo bhanríon,
Thíos faoi na réaltaí, 's buailfidimid anois.
Ag tosú amach ar an mbóthar,
Is d'inis tú bréag dom arís is arís,
Seo cluiche beag a imríonn muid,
Ag spiochadh as a chéile an t-am ar fad

Curfá:

Hey, a mhac, tar isteach, ag bogadh timpeall gan strus is stró, Ná cuir, cuir gloach, ná cuir gloach ormsa amárach.

Tháinig mé ar ais le haghaidh tuilleadh
Bhí an cailín seo (cosúil le) Debbie Harry ó na seachtóidí, Ní raibh na focail agam, agus roinneamar é,
Ligeamar orainn nach raibh aon suim againn

Curfá

Tar Liom, a Chailín, Liom

Tá am an tsamhradh ag teacht, 's duille ar chrainn go fairsing
Tá nead ag cearca fraoigh , 's bláth buí ar bharr an aitinn

Curfá:

Tar liom, a chailín liom agus siúlfaimid le chéile
Go bhfaighimid nead an éin, sa ghleann ag bun an tsléibhe
Tar liom, a chailín liom

Thógfainn pictiúr dhuit, agus thart air fál 'na sheasamh;
Agus cuirfidh mé ar a bharr, a bhfuil de bhláth ar bharr an aitinn.

Dá n-imeodh mo ghrá bán, thiocfadh ceann 'na háit ar maidin
Ó thaobh an ghleanna bháin, ón bhfraoch agus ón aiteann.